

Potpore književnim prijevodima u državama Europske unije

Magić, Antonija

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:105767>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-26**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Diplomski Studij Nakladništva i Engleskog jezika i književnosti – prevoditeljski
smjer

Antonija Magić

Potpore književnim prijevodima u državama Europske unije

Diplomski rad

Mentor: prof. dr. sc. Zoran Velagić

Osijek, 2018.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za informacijske znanosti

Diplomski studij: Nakladništvo i engleski jezik i književnost – prevoditeljski smjer

Antonija Magić

Potpore književnim prijevodima u državama Europske unije

Diplomski rad

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Informacijske i komunikacijske znanosti

Znanstvena grana: Knjižničarstvo

Mentor: prof. dr. sc. Zoran Velagić

Osijek, 2018.

Sažetak

Tema ovog rada su potpore književnim prijevodima u državama Europske unije. Kako hrvatski jezik i književnost pripadaju kulturama malih naroda, u svrhu usporedbe odabrano je devet zemalja koje brojem izvornih govornika i veličinom domaćeg književnog tržišta nalikuju Hrvatskoj te se suočavaju sa sličnim problemima pri izlasku na globalno književno tržište. Uspoređivane države su sljedeće članice Europske unije: Danska, Estonija, Finska, Irska, Latvija, Litva, Slovačka i Slovenija. Odabrana je i Norveška jer, iako nije država članica Europske unije, članica je Europskog gospodarskog prostora i Europskog udruženja za slobodnu trgovinu te joj je time omogućeno prijavljivanje na sve natječaje za potpore književnim prijevodima kao i državama članicama. Radnja se sastoji od teorijskog i praktičnog dijela. U teorijskom dijelu obrađena je problematika književnog prevođenja i definirano je što se smatra književnošću malih nacija. Središnji dio rada sačinjen je od opisa potpora književnim prijevodima koje spomenute države samostalno organiziraju. Navedena su i opisana tri međunarodna programa s potporama za književno prevođenje: Kreativna Europa, Traduki i Central and East European Book Projects . Korištena metodologija je sadržajna analiza natječaja i sustava potpora i analiza rezultata natječaja Kreativne Europe od početka projekta 2014. do 2017. godine. Programi Traduki i Central and East European Book Projects nisu uključeni u analizu zbog nedostupnosti informacija o dodijeljenim potporama. Prema dobivenim rezultatima, od deset uspoređenih zemalja, Hrvatska i Slovenija imaju najviše prijavljenih i prihvaćenih projekata za književno prevođenje.

Ključne riječi: *književno prevođenje, potpore književnim prijevodima, Kreativna Europa*

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Književno prevođenje, opći kontekst i uvjeti objavljivanja.....	3
2.1. Prijevodna književnost malih nacija	8
3. Opći programi za književno prevođenje i modeli subvencioniranja.....	10
3.1. Kreativna Europa.....	10
3.2. Traduki	11
3.3. Central and East European Book Projects (CEEBP)	12
3.4. Sajmovi knjiga.....	12
4. Potpore književnim prijevodima	14
4.1. Danska.....	14
4.2. Estonija.....	16
4.3. Finska	17
4.4. Irska.....	19
4.5. Latvija.....	20
4.6. Litva	21
4.7. Slovačka	22
4.8. Slovenija.....	23
4.9. Norveška.....	25
5. Hrvatska književnost u prijevodu.....	27
6. Analiza	30
6.1. Kreativna Europa (2014.-2020.).....	30
6.2. Analiza rezultata 2014. godine.....	32
6.3. Analiza rezultata 2015. godine.....	33
6.4. Analiza rezultata 2016. godine.....	34
6.5. Analiza rezultata 2017. godine.....	35

7. Zaključak.....	39
LITERATURA.....	40

1. Uvod

Kada čitatelj odabire novu knjigu za čitanje, obično poseže ili za određenim žanrom ili za određenim autorom, knjigu bira prema naslovnici ili po sažetku, prema cijeni ili nasumičnom citatu. Nikad nitko nije poželio pročitati knjigu zbog zvučnog imena prevoditelja. Najdraži autori su česta pojava, a najdraži prevoditelji? Najdraži prevoditelji ne postoje jer im čitatelj ionako ne zna imena. Sramežljivo spomenuti na unutarnjoj naslovnici ispod impresuma, junaci iz sjene nastavljaju marljivo raditi već stoljećima. Kad bi hrvatski ljubitelj prijevodne književnosti rekao da ga je Marcel Proust očarao svojom narativnom tehnikom, umjesto Prousta, bilo bi točnije reći da ga je impresionirao rad Zlatka Crnkovića. Ili ako bi tvrdio da nitko tako uspješno ne isprepliće žanrove kao Italo Calvino, zapravo bi pohvalio interpretaciju Pavla Pavličića. Pavla Pavličića prevoditelja mnogi ne znaju ni danas, iako je to ista osoba kao i Pavao Pavličić autor. Prevoditeljima nevidljivost stoji u opisu posla, ali to nije opravdanje za zanemarivanje ove važne profesije. Ako društvo osvijesti da bez prevoditelja nema ni najdražih autora, promijenit će se smjer dijaloga o književnom prevođenju.

„Ova knjiga je objavljena uz djelomičnu potporu Ministarstva kulture Republike Hrvatske,“ (ili neke druge države) neizostavan je redak u knjigama objavljenim u Hrvatskoj. Bez potpora nema ni knjiga, a kako 80% trenutačnog tržišta¹ čini prijevodna literatura, nakladnici moraju sustavno raditi na pronalasku načina i izvora iz kojih mogu financirati prevođenje književnosti. Ovaj rad uspoređuje Hrvatsku s devet drugih zemalja u potporama književnom prevođenju. Hrvatska je zemlja s relativno malim brojem stanovnika (4.23 milijuna) pa je se u ovom radu uspoređuje s državama koje ne premašuju broj od šest milijuna. To su: Danska (5.66 milijuna), Estonija (1.31 milijun), Finska (5.47 milijuna), Irska (4.63 milijuna), Latvija (1.99 milijuna), Litva (2.99 milijuna), Slovačka (5.42 milijuna), Slovenija (2.06 milijuna) i Norveška (4.42 milijuna).² I malene države u različitim stupnjevima gospodarskog razvoja mogu imati dobre predispozicije za razvoj kulture pisane riječi i za njen plasman na međunarodno tržište. Na organizacijama i Ministarstvima kulture je kako će i koliko taj potencijal iskoristiti. Natječaja i potpora za književno prevođenje je dovoljno, a vrijeme uloženo za pisanje projekata i prijava itekako može biti isplativo. Problem nije nedostatak mogućnosti već nedostatak (samo)inicijative i promišljene strategije. Svrha

¹Usp. Književni prevoditelj u vašem kvartu: Lea Kovács, 2018. URL: <https://www.mvinfo.hr/clanak/knjizevni-prevoditelj-u-vasem-kvartu-lea-kovacs>

²Usp. Ukratko o svim državama članicama EU-a. URL: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries_hr

ovog rada je usporediti postojeće programe, brojčano prikazati koliko su subvencija Hrvatska i ostale zemlje tražile i dobile iz europskog fonda te što mogu zaključiti i naučiti jedne od drugih.

2. Književno prevođenje, opći kontekst i uvjeti objavljivanja

Tvrditi da prevesti znači „reći istu stvar na nekom drugom jeziku“³ podcjenjivanje je stoljetnog zanata. Ta pomalo laička, a ujedno i najrasprostranjenija definicija prijevodnog procesa nije dostatna za opisivanje višestruko složene i slojevite djelatnosti s vlastitim zakonitostima. S druge strane, brojne stručne definicije proizašle iz različitih (učenih) stajališta dokaz su da i struka teško dolazi do konsenzusa. Prevođenje je ozbiljna igra, kontekstualno uvjetovana, koja nadilazi površinska značenja riječi. Umberto Eco prijevod vidi kao pomak, ne između jezika, već kultura.⁴ Te promjene pri adaptaciji su vid interpretacije, a prevođenje je pregovaranje.⁵ George Steiner istu prijevodnu elastičnost stavlja u linearan vremenski odnos te drži da je svaki prijevod u suštini prijenos između prošlosti i sadašnjosti.⁶ Vladimir Ivir prijevodom želi premostiti razmak između dviju kultura. Bilo da se govori o pomaku ili razmaku između njih, kulture je nemoguće izostaviti iz diskursa o prevođenju. U ovom kontekstu, kada se govori o kulturi misli se na „ukupnost ljudskog znanja, svjetonazora, životnih stilova i obrazaca ponašanja proizašlih iz čovjekove sposobnosti da usvaja znanja i prenosi ih na ostale članove društvene zajednice iz generacije u generaciju.“⁷ Nije moguće zamisliti razvitak kulture bez posredničke uloge prevoditelja. Kako raste uloga prevođenja u suvremenom svijetu, proporcionalno raste i odgovornost prevoditelja jer oni su izravno zaslužni za uspostavljanje komunikacije među narodima i kulturama. Posao prevoditelja je „mučan hljeb“⁸ koji svakodnevno nailazi na nerazumijevanje i zapostavljanje.⁹

Književno prevođenje obično se stavlja nasuprot neknjiževnim podvrstama, poput znanstveno-tehničkog i stručnog prevođenja, te se navođenjem onog što književno prevođenje *nije* dolazi do okvirne ideje toga što to književno prevođenje *jest*. Gruba podjela tekstova prema njihovoj intrinzičnoj namjeni (književnost „estetskim efektom“¹⁰ djeluje na „umjetnički senzibilitet čovjeka“¹¹, a neknjiževna djela prenose informacije i činjenice)

³ Eco, Umberto. Otprilike isto. Zagreb: Algoritam, 2006. Str. 15.

⁴ Usp. Eco, Umberto. Experiences in Translation. Toronto, Buffalo, London: University of Toronto Press, 2001. Str. 17.

⁵ Usp. Eco, Umberto. Otprilike isto. Nav. dj., str. 18.

⁶ Usp. Steiner, George. After Babel: Aspects of Language and Translation. Oxford: Oxford University Press, 1975. Str. 334.

⁷ Ivir, Vladimir. Translation of Culture and Culture of Translation. // SRAZ 157-158(2002-2003), str. 117.

⁸ Tabak, Josip. O prijevodima i prevođenju. Zagreb: Zagreb: Društvo hrvatskih književnih prevodilaca, 2014. Str. 21.

⁹ Usp. Isto.

¹⁰ Elias-Bursać, Ellen. Riječi, šiknule iz tmine: Augustin Ujević i književno prevođenje. Zagreb: ERASMUS Naklada i Društvo hrvatskih književnih prevodilaca, 2003. Str. 12.

¹¹ Isto. Str. 13.

rezultira opisima književnog prevođenja kao oblika umjetnosti ili višeg oblika prevođenja. Sa stajališta translatoLOGIJE takva podjela nije realna ni efikasna. Bez obzira na vrstu, pristup prevođenju uvijek je isti. Kako književna djela sadržavaju i podatke iz stvarnosti, tako i neknjiževni tekstovi mogu sadržavati elemente književnog stila. Osim neospornih primjera književne vrste poput lirskih pjesama, mnogo je više tekstova i djela (dnevници, autobiografije, biografije, kritike, eseji) koje je nemoguće jasno smjestiti u jednu kategoriju. Teško je odrediti gdje književne vrste završavaju, a neknjiževne počinju jer sadržaj tekstova nadilazi nametnute granice.¹²

Temeljne vrste koje su u domeni književnog prevođenja su lirika, epika, drama i beletristička proza koja se proširuje na čitavu lepezu književnih žanrova. S obzirom na to, karakteristike književnih vrsta valja shvatiti kao smjernice, a ne kao postulate. Prvo obilježje je da su najčešće u pisanom obliku (ne postoji tradicija književnog prevođenja usmene književnosti). Književnost uživa visok društveni ugled i ispunjava estetsku i emocionalnu funkciju.¹³ Prijevod, s druge strane, ima status drugorazredne djelatnosti.¹⁴ Primarni cilj književnosti je izazvati emocije, poučiti, zabaviti i animirati. Nema opipljivu vrijednost, procjenjuje je se kao pothvat proizašao iz mašte bez obzira temelji li se na činjenicama ili ne. Riječi i slike izražene poetskim jezikom mogu biti dvojakog pa čak i nejasnog značenja. Izbor riječi i jezičnih oblika kao i osobni stil pisanja od velike su važnosti za ukupan doživljaj djela. Česta je i „heteroglosia“,¹⁵ odnosno prisutnost dvaju oprečnih stajališta u tekstu. Književna djela imaju slobodu izražavanja koju ostali funkcionalni stilovi standardnog jezika nemaju.¹⁶ Književno-umjetnički, tj. beletristički, stil je najindividualniji funkcionalni stil kojeg karakterizira slikovitost, emocionalnost, ritmičnost i pjesnička sloboda. Ivir razlikuje književni stil od neknjiževnog prema „koncentraciji stilskih elemenata koji se osnivaju na eksploataciji potencijala određenoga jezika.“¹⁷ Jezik književnosti stvara nova značenja, osmišljava i preosmišljava jezične činjenice te se značenja riječi i rečenica stvaraju u njihovu suodnosu.¹⁸

¹² Usp. Isto. Str. 14.

¹³ Usp. Jones, Francis R. *Literary translation*. // *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. 2. izd. London, New York: Routledge, 2009. Sv. 1. 2009. Str. 154.

¹⁴ Usp. Tabak, Josip. Nav. dj., str. 89.

¹⁵ Jones, Francis R. Nav. dj., str. 152.

¹⁶ Usp. Isto. Str. 152-157

¹⁷ Elias-Bursać, Ellen. Nav. dj., str. 15.

¹⁸ Usp. Silić, Josip. *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. Zagreb: Disput, 2006. Str. 97.

Translatologija promatra književno prevođenje iz tri konteksta: prijevod kao tekst; prevodilački procesi i postupci; društveni kontekst. Prijevod kao tekst traži odgovore na pitanja ekvivalencije, mogu li prevoditelji prevesti sve detalje i složenosti stilskih obilježja nekog teksta te propituje vjernost izvornom tekstu i stilu pisanja autora. Prijevod kao proces sužava prevođenje na njegovu komunikacijsku dimenziju i tome pristupa iz dva ugla: prvi se temelji na prikupljanju i analizi podataka, a drugi na prijevodnoj teoriji. Prikupljanje i analiza podataka prijevod tretiraju kao „ponašanje“¹⁹ i uglavnom se fokusiraju na konkretne prepreke unutar jednog teksta, a ne na izgradnju korpusa prijevodne prakse. Podaci se crpe iz pisanih analiza i komentara postojećih i usporedbama specifičnih prijevoda pa je iz njih teško donositi generalizirane zaključke jer ovakvom pristupu nedostaje svijest o suvremenim teorijama prevođenja. Prijevod kao proces koji proizlazi iz prijevodne teorije je „kognitivno-pragmatičan.“²⁰ Ovakav pristup analizi književnih prijevoda nastoji uspostaviti komunikaciju između pisca, prevoditelja kao čitatelja, prevoditelja kao interpretatora i krajnjeg čitatelja. U društvenom kontekstu, književno prevođenje je oblik djelovanja na stvarnost. Književni prijevod osim prevođenja uključuje i izbor teksta, lektoriranje i uređivanje prijevoda, objavljivanje i marketing. Cjelokupan proces obuhvaća brojne sudionike koji ispunjavaju različite uloge (autori, prevoditelji, urednici, nakladnici, knjižari i drugi).²¹

Autor Tomislav Kuzmanović također razlikuje čin prevođenja i proces prevođenja. Čin prevođenja objašnjava kao aktivnost u kojoj prevoditelj djeluje samostalno uz pomoć rječnika, pravopisa, gramatika, enciklopedija i ostalih izvora kojima interpretira polazni tekst. Osim tih pomagala, u čin prevođenja prevoditelj donosi i prethodna iskustva: životna, osobna iskustva kulture iz koje prevodi i u koju prevodi, iskustvo prevođenja, čitanja književnih djela itd. Proces prevođenja uključuje veći broj stručnjaka različitih kompetencija, a započinje izborom djela za objavljivanje. Ne smatra se svaki prevedeni tekst prijevodom. Samo prevesti velik broj rečenica spada u domenu čina prevođenja. Ono što je rezultat procesa prevođenja može se zvati prijevodom. Procesom prevođenja započinje novi život prevedenog teksta u novoj kulturi, kulturi primateljici. Ni jedna kultura ne prevodi sva napisana djela već, obično nakladnici, biraju one tekstove koji se čine prikladnim, važnim ili ispunjavaju druge kriterije. Kriteriji mogu biti politički, kulturološki, književni i neknjiževni, društveni, estetski itd.²²

¹⁹ Jones, Francis R. Nav. dj., str. 154.

²⁰ Isto.

²¹ Usp. Isto.

²² Usp. Kuzmanović, Tomislav. Prijevod kao interkulturalna činjenica. // Filološke studije 9, 1(2011), str. 191.

Čitav je tim, a ne samo prevoditelj, odgovoran za krajnji proizvod i njegov odjek u društvu nakon objavljivanja.²³

Kao što objašnjava Tomislav Kuzmanović, prijevod je dijalog, pokušaj komunikacije i događaj između dviju kultura. Uvijek je stran jer ne može u potpunosti pripadati ni polaznoj kulturi ni kulturi primateljici. Obitava u prostoru „pripadne nepripadnosti“²⁴ gdje je „dvopripadno“²⁵ djelo, svojevrsni „hibrid“²⁶. Kako se nalazi u prostoru nepripadnosti i dvostruke pripadnosti, prijevod, da bi bio uspješan, u sebi mora sadržavati elemente kulture izvornika i te iste elemente ciljne kulture. Čak i kada je taj kriterij u potpunosti zadovoljen, prijevod nikada ne dostiže savršenstvo. Male (ili velike) neprevodivosti sastavni su dio iskustva prevođenja. Ciljani tekst neizbježno će nešto izostaviti, ispustiti, promijeniti, (re)interpretirati. Prevoditelj je „posrednik“²⁷, „medijator“²⁸ čiji je posao donositi takve odluke pri čemu je odgovoran i autoru i izvornom tekstu i nakladniku i krajnjem čitatelju. Trag izvornika neminovno ostaje u stranim imenima, lokalitetima ili kulturnim specifičnostima koje odaju pravo porijeklo djela. Svaki prijevod ima najvažniju zadaću i temeljnu ulogu koju ispunjava prevoditelj. Temeljna uloga je komunikacija između dvaju jezika i pripadnih književnosti i kultura. Izvornik se time izlaže „tuđem pogledu“ i pristaje na stvaranje zajedničkog prostora, „međuknjiževne zajednice.“²⁹ Najvažnija zadaća prevoditelja i prijevoda je „pružiti uvid u drugo, drugačije, strano, pretočiti drugo u tuđe, a ujedno u svoje.“³⁰ Prijevod po svom završetku postaje drugi izvornik.

„Kulturne rubrike u nekim novinama, recenzenti, kritičari prelaze preko prevodiočeva imena, kao da i nije bilo posredničke prevodiočeve uloge – pišu tako o novim prijevodima, te čitalac često ima dojam, da je strani pisac pisao na našem jeziku, ili kao da je prijevod pao s neba.“³¹ Iako ima prizvuk suvremene kritike, tako je 1959. godine pisao Josip Tabak. Iako on to zakonski jest, u percepciji javnosti prijevod se ne smatra autorskim, samostalnim i neovisnom djelom, a pozicija autora prijevoda još uvijek je stvar prijepora. Nevidljivost prevoditelja obično se pohvaljuje jer tekst koji se čita kao izvornik smatra se dobro obavljenim poslom. Ako prijevod nije kreacija već samo precrtavanje originala, umanjivanje

²³ Usp. Jones, Francis R. Nav. dj., str. 156.

²⁴ Kuzmanović, Tomislav. Nav. dj., str. 199.

²⁵ Isto.

²⁶ Isto.

²⁷ Isto. Str. 187.

²⁸ Isto.

²⁹ Isto. Str. 195.

³⁰ Isto. Str. 188.

³¹ Tabak, Josip. Nav. dj., str. 22.

pa i potpuno brisanje zasluga i uloge prevoditelja naglašava snagu i važnost *pravog* autora. Romantičarska ideja kreativnosti i originalnosti nije primjenjiva na prijevode. Iako prevoditelj nije izvorni autor, on svakako jest autor prijevoda. Zakonsko i pravno rješenje ovakvih nedoumica većina kultura rješava *Zakonom o autorskom pravu i srodnim pravima*. Prema njemu, prijevod uživa pravnu zaštitu kao i samostalno autorsko djelo. Zakon ne navodi izričito, ali iz njega se jasno iščitava da je prevoditelj autor svog prijevoda. Ako je književno prevođenje umjetničko prevođenje, prevoditelj je autor jer je njegov rad umjetničko djelo. Prevođenje je gradnja od temelja pa iako prevoditelj gradi prema nacrtu, krajnji rezultat je i dalje individualna tvorevina. Radeći na prijevodu on se referira na polazni tekst, ali prijevodom stiče stupanj autonomije i time postaje njegovo autorsko djelo.³²

Prijevodna književnost u kulturi primateljici može zauzeti središnju ili perifernu poziciju. Kad se prijevodna književnost nalazi na središnjoj poziciji ona utječe na domaću književnu produkciju. Takvi tekstovi donose inovativnost u obliku novih stilova i načina pisanja, književnih postupaka, narativnih tehnika. S periferne pozicije prijevodna književnost nema tu moć. To je sekundarni položaj u kojem je prijevod oponašatelj već postojećih modela kulture primateljice. On može utjecati na politiku odabira djela za prijevod ako nakladnici radije biraju djela koja su drugačija, koja propituju već znano, pokreću domaću književnu i čitateljsku scenu. Sekundarni položaj može svojom neoriginalnošću potaknuti na originalnost u izvornoj književnosti.³³ Lawrence Venutti istražuje povod strateškom marginaliziranju struke prevoditelja. Proučavanjem periferije želi osvjetliti i na kraju revidirati centar problema. Engleski jezik smatra pokretačem marginalizacije jer je istovremeno jezik s kojeg se najviše i jezik na koji se najmanje prevodi. Zanemarivanjem prijevoda pojačava se nadmoć engleskog jezika s jedne strane, a s druge strane prijevod može biti alat otpora. Venutti nabroja osam faktora koji doprinose marginalizaciji prevodilačke profesije: heterogenost, autorstvo, autorsko pravo, oblikovanje kulturnih identiteta, pedagogija književnosti, filozofija, bestseleri i globalizacija.³⁴

Prijevod je ljepilo koje veže i spaja različite kulturne entitete. Kulture i društva pohranjuju svoj intelektualni kapital u pisane riječi i djela. Kako bi razumjeli druge kulture valja pročitati knjige proizašle iz nje. Prijevod je također intelektualni kapital kojim se često trguje, ali tržišna pozicija prevoditelja vrlo je slaba, ako uopće postoji. Za to nije samo

³² Usp. Kuzmanović, Tomislav. Nav. dj., str. 189.

³³ Usp. Isto.

³⁴ Usp. Venutti, Lawrence. *The Scandals of Translation: Towards an Ethics of Difference*. New York: Routledge, 1998. Str. 46.

zaslužno društvo koje ne obraća pozornost već i inherentna nevidljivost čina prevođenja. U dobro prevedenom djelu teško je prepoznati osobni umjetnički doprinos prevoditelja. Sve dok i šira zajednica ne osvijesti važnost prevođenja, prevoditelji ostaju bez kapitala s kojim bi ušli na tržište kao kulturni poduzetnici. U međuvremenu prevoditelje će se svrstavati u dvije vrste radnika. Profesionalni književni prevoditelji su endemska vrsta. To su oni stručnjaci koji se uzdržavaju i zarađuju za život najvećim dijelom od književnog prevođenja i povremeno od drugih aktivnosti usko vezanih uz književno prevođenje (predavanja, književne kritike itd.). Aktivni književni prevoditelji objavljuju barem jedan književni prijevod svake dvije do tri godine, a njihov primaran izvor zarade je u nekoj drugoj struci.³⁵

2.1. Prijevodna književnost malih nacija

Odnos između prijevoda i malih jezika bio je relativno zanemarena tema veći dio postojanja prevoditeljskih znanosti. Taj koncept stvar je odnosa između dviju ili više veličina, a ne opisna karakteristika ili srž nečeg. Prvi znak propusta činjenica je da su kulture malih jezika izvanredan primjer kultura ovisnih o prevoditeljskim aktivnostima jer ih prijevod opskrbljuje informacijama i vijestima. Prijevod je središnja i neizbježna činjenica gospodarskog, znanstvenog i kulturnog života. Iz tih razloga Albert Branchadell, umjesto izraza mali jezici, uvodi pojam „rjeđe/manje prevedeni jezici,”³⁶ koji se odnosi na sve jezike, bez obzira na broj govornika, koji su u manjoj mjeri izvornici prevođenja u međunarodnoj razmjeni jezičnih dobara. Problemi s kojima se suočavaju jezici malih nacija slični su općenitim nedoumicama u pogledu uloge prevođenja u svim kulturama. Asimilira li prijevod ili diversificira? Pitanje je može li prevelika ovisnost o prijevodima rezultirati svojevrsnim konformizmom ili manjinske nacije prijevodima održavaju svoj identitet kroz raznolikost.³⁷ Zbog globalne prevlasti engleskog jezika, u suvremenoj translatoškoj istraživačkoj zajednici, gotovo svi ostali jezici uvrštavaju se u skupinu malih jezika.³⁸

Pojam svjetske književnosti mijenjao se zajedno s društvom i sociopolitičkim zbivanjima. Autorica Andrea Pisac, nakon prisustvovanja na književnom festivalu u New Yorku, zaključuje da pisac rjeđe prevedenog jezika može postati međunarodno poznat

³⁵ Usp. European Council of Literary Translators' Associations – Actions – Working groups. URL: <https://www.ceatl.eu/actions/working-groups#s1> (2018-08-27)

³⁶ Cronin, Michael. *Minority*. // Routledge Encyclopedia of Translation Studies. 2. izd. London, New York: Routledge, 2009. Sv. 1. 2009. Str. 170

³⁷ Usp. Isto.

³⁸ Usp. Isto. Str. 171.

isključivo kroz nacionalno porijeklo. Mjesto rođenja itekako je bitno za pisce željne međunarodne slave. Književna priznanja i čitateljsku publiku u prijevodu na engleskom jeziku autor će osvojiti samo ako svojim djelom napiše „sociologiju svoje kulture,“³⁹ podržavajući „fiksne, nazadne i romantičarske slike te kulture kroz guste opise njezinog etnosa.“⁴⁰ Nadalje Andrea Pisac primjećuje „intelektualni turizam“⁴¹ u svjetskoj književnosti te uviđa trendove engleskih prijevoda autora malih nacija. Nije rijetkost da čitatelji djela stranih autora interpretiraju kao „autentične prikaze tuđosti“⁴² i kao „etnografije nepoznatih mjesta,“⁴³ miješajući stvarnost s fikcijom i fikciju sa stvarnošću. Prema tom principu, djela postaju uvaženim dijelom svjetske književnosti kada ispunjavaju očekivanja „metropolskog čitatelja.“⁴⁴ Bez obzira na udaljenost pisca od vlastita doma, uvijek ga se smješta u kontekst nacije, čak i one autore koji progovaraju protiv takvih opisa. Lako je primijetiti ovu pojavu u trenutnoj popularnosti djela pisanih iz perspektive migranata i egzilanata. Način plasiranja ovakvih priča čitatelje je naučio i naviknuo na čitanje po obrascu. S namjerom, s toga, biraju i očekuju od takvih naslova da ih pouče o nekom njima nepoznatom svijetu, očekuju putopis. Književnosti velikih nacija imaju luksuz „humanističke univerzalnosti,“⁴⁵ a književnosti manjih nacija ograničene su na pisanje sociologija malih naroda i njihova perspektiva univerzalnih vrijednosti nije toliko zanimljiva. Autorica navodi kako je današnja svjetska književnost sačinjena od djela iz anglofonske književnosti i prevedene fikcije Trećeg svijeta. S jedne strane svjetska književnost otvara prostor zanemarenim književnostima dok istovremeno „doprinosi komodifikaciji kulturne različitosti.“ Književnici malih nacija su kulturni predstavnici, a književnici velikih nacija su veliki pisci.⁴⁶

³⁹ Pisac, Andrea. Književnost velikih i sociologija malih nacija. // Etnološka tribina: Godišnjak Hrvatskog etnološkog društva 42, 35(2012), str. 169-186.

⁴⁰ Isto. Str. 169.

⁴¹ Isto. Str. 170.

⁴² Isto.

⁴³ Isto. Str. 169.

⁴⁴ Isto. Str. 174.

⁴⁵ Isto. Str. 180.

⁴⁶ Isto. Str. 186.

3. Opći programi za književno prevođenje i modeli subvencioniranja

Riječima Umberta Eca, jezik Europe je prijevod („The language of Europe is translation“⁴⁷). Kulture koje ne čitaju klasike velikih autora jer ih nikad nisu prevele smatraju se zakinutim za važan dio kolektivne svijesti i osiromašuju ne samo čitatelje već i autore tih kultura.⁴⁸ Potpore književnim prijevodima u državama EU specifične su u svakoj zemlji i o tome vode brigu Ministarstva kulture ili specifične agencije. Osim potpora na državnoj razini, Europska unija također financijski potpomaže promicanje transnacionalne cirkulacije književnosti. Književno prevođenje subvencijama podupiru sljedeći programi: Kreativna Europa, Traduki i Central and East European Book Projects.

3.1. Kreativna Europa

Kreativna Europa je program Europske unije, u nadležnosti Europske komisije, u trajanju od sedam godina (2014.-2020.), nastao s ciljem podupiranja kulturnog i kreativnog sektora i otvoren je za sve industrije takvog tipa. Prihvaćen proračun za razdoblje od 2014. do 2020. godine je 1.46 milijardi eura, što je ujedno i najveća trenutna svjetska potpora za kulturne i kreativne industriju. Prijaviti se mogu sve zemlje članice, zemlje članice EFTA⁴⁹-e (Island, Lihtenštajn, Norveška i Švicarska), zemlje kandidatkinje, potencijalne kandidatkinje i susjedne zemlje. Ostale države također mogu sudjelovati u programu, ali uz određena ograničenja.⁵⁰

Kreativna Europa nudi potpore sufinanciranja prijevoda, objavljivanja i promocije knjiga minimalno triju, a maksimalno deset beletrističkih naslova. Potpore su namijenjene nakladnicima, prijave pojedinaca ne uzimaju se u obzir. Jezik izvornika kao i jezik prijevoda moraju biti jedan od službeno priznatih jezika država članica EU-a ili država EFTA-e. Posebno se potiče prevođenje i promocija knjiga manje prevođenih jezika na engleski, francuski, njemački i/ili španjolski jezik kako bi se povećala njihova vidljivost na europskom tržištu knjiga. Također se potiče prijevod knjiga za koje su autori osvojili književne nagrade.

⁴⁷ Translation in the language of Europe [Umberto Eco], 2016. URL: <http://www.terminologia.it/index.php/2016/11/25/translation-is-the-language-of-europe-umberto-eco/> (2018-08-27)

⁴⁸ Usp. Kuzmanović, Tomislav. Nav. dj., str. 190.

⁴⁹ Europsko udruženje za slobodnu trgovinu

⁵⁰ Usp. Creative Europe - Culture - Literary translation. URL: https://eacea.ec.europa.eu/creative-europe/actions/culture/creative-europe-culture-literary-translation_en (2018-08-27)

Uvjet je da nakladnička kuća posluje minimalno dvije godine i da joj je sjedište u državi članici ili državama koje sudjeluju u projektu Kreativna Europa. Postoje dvije vrste kategorija s obzirom na trajanje, potrebe i ciljeve projekata koji se prijavljuju. Komisija je odredila sljedeće kriterije dodjele subvencija za obje kategorije: relevantnost projektne ideje, kvaliteta sadržaja i predloženih aktivnosti, promocija, djela koja su dobila nagradu Europske unije za suvremenu književnost.⁵¹

Prva kategorija su dvogodišnji projekti. Ona podrazumijeva prevođenje najmanje tri do najviše deset književnih djela tijekom razdoblja od dvije godine. Prijevod mora biti s jednog europskog jezika na drugi. Najviši iznos potpore koji je moguće ostvariti iznosi 100 tisuća eura, što ujedno predstavlja i najviše 50% ukupne vrijednosti projekta. Projekt pokriva troškove prijevoda i objave europske književnosti (romani, kratke priče, drame, poezija, stripovi i dječja književnost), troškove prijevoda odlomaka za kataloge izdavača s ciljem poticanja prodaje prava u i izvan Europe, troškove promocije i distribucije kao i digitalne promocije te troškove sudjelovanja autora na različitim književnim sajmovima i festivalima. Osim tiskanih, mogući su i prijevodi elektroničkih izdanja knjiga. Drugu kategoriju čine okvirni partnerski sporazum (FPA) za vremensko razdoblje od tri godine. FPA podrazumijeva prevođenje tri do deset naslova godišnje. Drugim riječima, po završetku projekta nakladnik mora objaviti između devet do trideset prijevodnih naslova. Budžet je 100 tisuća eura godišnje ili 300 tisuća eura tijekom trogodišnjeg trajanja FPA-a. Prijave u ovoj kategoriji, između ostalog, uključuju akcijski plan koji se temelji na dugoročnoj strategiji prijevoda, distribuciji i promociji prevedenih djela. Nakladničke kuće koje ostvare potporu u ovoj kategoriji, na poziv Izvršne agencije svake godine dostavljaju detaljni plan prijevoda sljedećih pet do deset djela za tekuću godinu.⁵²

3.2. Traduki

Traduki je mreža europske knjige i književnosti, a članice projekta su Albanija, Austrija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Njemačka, Kosovo, Lihtenštajn, Makedonija, Crna Gora, Rumunjska, Srbija, Slovenija i Švicarska. Kulturno-književna razmjena odvija se kroz projekte prevođenja beletrističkih knjiga, publicističkih knjiga iz područja humanističkih znanosti i knjiga za djecu i mlade. Program posvećuje posebnu pozornost prevoditeljima, čija

⁵¹ Usp. Isto.

⁵² Usp. Isto.

je posrednička uloga nadahnula ime projekta. Sastanci autora, prevoditelja, izdavača, knjižničara, kritičara i stručnjaka jačaju razmjenu informacija i potiču suradnju. Godišnje objavljuju dva poziva za prijavu projekata za prijevod. Osim subvencioniranja prijevoda, Traduki aktivno podržava i osnivanje nekoliko četverotjednih rezidencijalnih programa za pisce i prevoditelje iz jugoistočne Europe. Takvi programi odvijaju se u Beogradu, Cetinju, Novom Mestu, Prištini, Sarajevu, Skopju, Sofiji, Splitu i Tirani.⁵³

3.3. Central and East European Book Projects (CEEBP)

CEEBP osnovan je u Amsterdamu prije dvadeset i šest godina pod okriljem Europske kulturne zaklade. Cilj mu je unaprijediti slobodan protok informacija preko granica i podupiranje kvalitetnih beletrističkih književnih i publicističkih djela iz humanističkih znanosti u srednjoj i istočnoj Europi. Osim toga, pomaže i zajednicama nakladnika i knjižara u unapređenju trgovine knjigama u svojim zemljama. CEEBP dodjeljuje bespovratna sredstva nakladnicima za prijevod djela koja su od interesa za širu intelektualnu čitateljsku javnost. Pored općeg programa financiranja, postoji i poseban program naziva *European history and literature translation program* koji je nastao kao odgovor na zahtjeve srednjoeuropskih i istočnoeuropskih nakladnika. Glavni cilj tog projekta je promicanje knjiga iz područja europske povijesti i teorije književnosti za širu publiku, umjesto da budu strogo namijenjeni samo detaljno upućenima u ta područja.

3.4. Sajmovi knjiga

Sajmovi knjiga jednom godišnje postaju središtima ideja i razmjene informacija. Tri najveća i najvažnija svjetska sajma knjige i nakladništva su sajam knjiga u Frankfurtu, Leipzigu i Londonu. Kao međunarodno mjesto trgovanja sa sadržajima svih vrsta, od romana i dječjih knjiga do znanstvenih baza podataka, sajam je jedinstvena prilika da sve oči budu uprte u jezik i kulturu zemlje koja je dobila priliku predstaviti sebe i ono što ima za ponuditi na međunarodnoj književnoj pozornici. Sajam otvara kulturne i poslovne prilike, mjesto je gdje stručnjaci i nakladnici susreću partnere iz tehnoloških i drugih kreativnih industrija kao što su film i igre te započinju nove suradnje i poslovne modele i čijim posredstvom brojne knjige s

⁵³ Usp. Traduki. URL: http://english.traduki.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=48&Itemid=117 (2018-08-27)

malih i velikih jezika bivaju prevedene na ostale svjetske jezike. Posebna pozornost posvećena je slobodi izražavanja, kreativnosti i raznolikosti. „Od knjige kreće mnogo toga, a od pisane riječi baš sve.“⁵⁴ Svake godine brojne zemlje strateški rade i planiraju kako bi povećale svoje šanse da postanu zemlje partnerice sajma. Ta titula ujedno je čast i jedinstvena prilika za predstavljanje klasika i suvremenih autora međunarodnim književnim poduzetnicima.

⁵⁴ Serdarević, Seid. // Express: Best book (petak, 9.3.2018), str. 44.

4. Potpore književnim prijevodima

Europska unija zajednica je s dvadeset i osam država članica s dvadeset četiri službena i još većim brojem manjinskih jezika. Europska unija nastoji očuvati kulturu, trgovinu i interakciju međusobnog razumijevanja između svih njih. Za potrebe ovog rada izdvojeno je devet država: Danska, Estonija, Finska, Hrvatska, Irska, Latvija, Litva, Slovačka, Slovenija i Norveška kao primjer zemlje koja nije dio Unije, ali je zemlja članica EFTA⁵⁵-e. Izabrane države imaju između milijun i pet milijuna stanovnika i broj stanovnika uzet je kao okviran broj izvornih govornika službenih jezika. Izuzev Irske kojoj je jedan od službenih jezika engleski, sve ostale zemlje u ovom kontekstu su jezično i kulturno male nacije. To su mala domaća tržišta knjiga i susreću se sa sličnim izazovima i problemima u objavljivanju i kod probijanja na globalno tržište. U nastavku radnje dan je pregled državnih potpora za književno prevođenje unutar deset izabranih država.

4.1. Danska

Danish Arts Foundation radi na podupiranju, promicanju i podizanju profila danske književnosti na međunarodnoj razini koordiniranjem danske prisutnosti na međunarodnim književnim i kulturnim događanjima i projektima u inozemstvu. Organizira štandove danske umjetničke zaklade na najvažnijim međunarodnim sajmovima knjiga, brine o kućama za pisce i prevoditelje u Danskoj i inozemstvu i o posjetima i istraživačkim programima međunarodnih prevoditelja, nakladnika i novinara. Postoje četiri vrste subvencija na raspolaganju: subvencije za nakladnike, subvencije za prevoditelje, subvencije za mobilnost autora i subvencije za književne udruge i organizacije. Sve subvencije odnose se na prevođenje beletristike (proza, poezija i drama), publicistike općeg kulturnog značaja (uključujući eseje i biografije), stripove, dječju književnost te izradu i tisak bogato ilustriranih djela. Natječaji su otvoreni nekoliko puta godišnje. Subvencije do iznosa 100 tisuća DKK (13 410 €) bit će isplaćene što je moguće bliže datumu navedenom u prijavi. Ako donacija prelazi 100 tisuća DKK i razdoblje projekta dulje je od 6 mjeseci, potporu isplaćuju u ratama. Odbor odlučuje o dodijeljenim iznosima s obzirom na prosječne cijene prijevoda po kartici teksta u državi na čiji se jezik djelo prevodi.⁵⁶

⁵⁵ Europsko udruženje za slobodnu trgovinu

⁵⁶ Usp. Funding: Funding and showcases. URL: <https://www.kunst.dk/english/funding/> (2018-08-27)

Podvrste subvencija na koje se mogu prijaviti nakladnici su: prijevod djela, prijevod odlomka djela, program *Danska književnost u prijevodu*⁵⁷, programi književnih istraživanja i prijevod na nordijske jezike. Za naknadu za prijevod djela mogu se prijaviti danski nakladnici koji žele objaviti danski prijevod djela sa stranog jezika i inozemni nakladnici koji žele objaviti prijevod djela s danskog jezika na neki drugi. Inozemne umjetničke skupine koje pripremaju kazališnu predstavu danskog dramskog djela također se mogu prijaviti za ovu subvenciju. Nakladnik se može prijaviti na natječaj tek nakon što je stekao prava na prijevod i potpisao ugovor s prevoditeljem. Knjige objavljene prije roka za koji se podnosi zahtjev neće biti uzete u obzir. Iako subvencija može biti potpuna ili djelomična, obično se odobrava samo za djelomičnu pokrivenost troškova prevođenja i iznosi 50%. Prilikom ocjenjivanja prijave, naglasak se stavlja na kvalitetu rada nakladnika i kvalifikacije i iskustvo prevoditelja. Očekuje se da je prevoditelj stručan i ima iskustva s prevođenjem s danskog jezika i unutar žanra za koji se traži financijska pomoć. Uvjet je da prevoditelj prevodi na materinji jezik i to s izvornika, a ne preko posrednog izvora.⁵⁸

Subvencija za prijevod odlomka odnosi se na prijevod publicistike, beletristike i drame. Svrha ovog programa je promocija i širenje danske književnosti u inozemstvu. Radi se o prijevodu desetak stranica izvadaka iz djela danske književnosti koje će biti predstavljene inozemnim nakladnicima, časopisima i kazalištima. Maksimalna potpora za troškove prijevoda isječka beletristike i publicistike ne duljeg od deset stranica (uključujući eventualne sažetke i recenzije) iznosi 5 tisuća DKK (670 €). Kako bi se osiguralo da što više različitih prijava dobije barem neki oblik potpore, u pravilu jedan prevoditelj ne može poslati više od četiri prijave u jednoj godini, a nakladnici i književni agenti imaju pravo na do šest prijava. Odbor može, međutim, dodijeliti dodatnu potporu podnositeljima zahtjeva koji mogu dokazati da je potpora za odlomak dovela do prevođenja i objavljivanja cijelog djela.⁵⁹

Program *Danska književnost u prijevodu*⁶⁰ namijenjen je organizatorima književnih događanja u inozemstvu, inozemnim nakladnicima, stranim diplomatskim predstavnicima te svim vrstama kulturnih institucija. Odbor nudi potporu projektima koji šire znanja o danskoj književnosti u inozemstvu (javna čitanja, sajmovi knjiga i sl.). Organizatori mogu podnijeti

⁵⁷ Eng. Danish Literature Abroad

⁵⁸ Usp. Isto.

⁵⁹ Usp. Danish Arts Foundatin. URL: <https://www.kunst.dk/english/> (2018-08-27)

⁶⁰ Eng. Danish literature abroad

zahtjev za djelomično financiranje troškova aktivnosti vezanih uz književne događaje i za troškove marketinga jedne ili više knjiga danskih autora.⁶¹

Na *Međunarodni književni istraživački program* prijaviti se mogu nakladnici, voditelji književnih institucija i festivali. Prvenstveno je namijenjen kandidatima s već uspostavljenim kontaktima s danskim književnim svijetom te stoga mogu sami organizirati sastanke i posjete književnicima, nakladnicima i institucijama. Program nudi podršku danskim nakladnicima, agentima i književnim voditeljima festivala i omogućuje uvid u međunarodnu literaturu i književnu scenu. Ideja je da danski književni djelatnici, izdavači i menadžeri festivala putuju u inozemstvo zbog specifičnog programa kako bi stekli uvid u međunarodnu književnost i održali sastanke koji pridonose razvoju mreža i dijaloga između danske i međunarodne književne scene. Tipično trajanje ovakvog istraživačkog posjeta je između dva do četiri dana i za isti projekt mogu se prijaviti maksimalno dvije osobe.⁶² Fond prijevoda na nordijske jezike otvoren je za sljedeće zemlje: Norveška, Švedska, Finska, Island, Farski otoci, Grenland i regije u kojima žive govornici samih jezika. Djelo pisano i objavljeno na danskom prevodi se i objavljuje na jednom od tih jezika, a puni iznos subvencije namijenjen je prevoditelju.⁶³ Prevoditelji se osobno mogu prijaviti na dvije vrste programa. Prvi je već spomenuti program subvencije za prijevod odlomka iz nekog djela i drugi je fond književne razmjene na koji se mogu prijaviti i autori. Pravila prijave za ovaj fond ista su za autore i prevoditelje. Svi književni žanrovi dolaze u obzir. Preduvjet je da kandidat ima službenu pozivnicu za događaj prije prijavljivanja na subvenciju. To može biti gostovanje na književnim festivalima ili javim književnim događanjima ili čitanjima, promoviranje svog djela ili prijevoda u inozemstvu itd. Razne organizacije i institucije koje se bave književnim radom mogu se prijaviti na međunarodni književni istraživački program, program književne razmjene i na program *Danske književnosti u prijevodu*.⁶⁴

4.2. Estonija

Program *Traducta* osnovao je Kulturni fond Estonije 2000. godine s ciljem podržavanja prijevoda književnih djela (prije svega beletristike, ali i povijesnih djela, eseja itd.) estonskih autora u inozemstvu. Osim potpore za prijevod čitavog djela, program ima opciju

⁶¹ Usp. Isto.

⁶² Usp. Isto.

⁶³ Usp. Isto.

⁶⁴ Usp. Isto.

sufinanciranja prijevoda odlomaka (do trideset stranica). Prijaviti se mogu pojedinci i ustanove, privatne i pravne osobe. Natječaj je otvoren četiri puta godišnje, a rokovi za podnošenje prijava su 20. veljače, 20. svibnja, 20. kolovoza i 20. studenog. Naknada se isplaćuje u dvije rate, 60% isplaćuje se nakon što je nakladnik prihvatio i odobrio završnu verziju prijevoda, a 40% isplaćuje se nakon što je djelo objavljeno i dostavljeno na adresu ureda Kulturno odgojno-obrazovne ustanove Estonije.⁶⁵

Estonian Literature Centre od 2014. godine organizira rezidenciju za prevoditelje. Rezidencija se nalazi u glavnom gradu Talinu i u njoj istovremeno mogu boraviti dva prevoditelja po mjesec dana. ELC⁶⁶ snosi troškove putovanja do Talina (do 300 eura). U slučaju jednokratnog boravka stipendija iznosi 600 eura, a ako prevoditelj ne iskoristi sva četiri tjedna stipendije, ukupan iznos stipendije iznosit će 20 eura po danu provedenom u rezidenciji. Stipendija je namijenjena svim prevoditeljima koji nisu estonske nacionalnosti, a prevode estonsko književno djelo na neki od stranih jezika. Prevoditelj može iskoristiti ovu stipendiju jednom u godini dana.⁶⁷ Još jedna kuća za prevoditelje nalazi se u gradu Käsnu.⁶⁸

4.3. Finska

FILI⁶⁹ organizacija osnovana je 1977. godine kao središte izvoza finske književnosti. Promiče prevođenje finških autora na strane jezike na način da olakšava stručne kontakte i služi kao referentna baza za prevoditelje finske književnosti. Opus njihovog rada obuhvaća beletristiku, knjige za djecu i mlade, publicistiku, poeziju, stripove i grafičke romane pisane na finskom, finsko-švedskom i sami jeziku. Ova organizacija preuzima ulogu podrške (financijske, kontakti), a nakladnici i književne agencije posjeduju sva prava za prevođenje i prodaju. FILI je sastavni dio finskog društva za književnosti, a oko 80% financiranja dolazi iz javnih izvora. FILI nudi potpore finskim izdavačima, književnim agentima i prevoditeljima za prijevod odlomaka jer oni često imaju značajan utjecaj na stvaranje interesa među nakladnicima u inozemstvu. Svake godine FILI dodjeli oko 600 tisuća eura u prevoditeljskim subvencijama i subvencijama za objavljivanje raspodijeljenih na više od 300 različitih projekata. Dostupni su brojni oblici financiranja, uključujući potpore za prevođenje finske književnosti na druge

⁶⁵ Usp. The TRADUCTA programme statute. URL: <https://www.kulka.ee/programmid/programm-traducta/the-traducta-grant-programme-statute> (2018-08-25)

⁶⁶ Estonian Literature Centre

⁶⁷ Usp. Translators' Residency. URL: <http://www.estlit.ee/centre/index.php?page=residency> (2018-08-27)

⁶⁸ Usp. Writers' and Translators' House in Käsnu . URL: <http://www.ekl.ee/english/kasnu.html> (2018-08-27)

⁶⁹ Eng. Finnish Literature Exchange

jezike i za prijevod na finski. Subvencije su raspoređene u pet programa za financiranje prijevoda i tri programa za potpomaganje izdavanja naslova. Finski nakladnici mogu se prijaviti za potpore za prijevode na finski. Inozemni nakladnici mogu se prijaviti za financiranje prijevoda djela i za financiranje izrade knjiga za djecu, stripova i grafičkih romana. Dodjeljuju bespovratna sredstva za putne troškove prevoditelja i potpore za marketing i promociju. Dva do tri puta godišnje FILI organizira tjedan urednika na kojem okuplja inozemne nakladnike njihove urednike.

Program prevođenja s finskog, finsko-švedskog i sami jezika na druge jezike u žanrovima publicistike i beletristike financira Ministarstvo obrazovanja i kulture. Prijave su otvorene tri puta godišnje. U obzir dolazi: proza, poezija, književnost za djecu i mlade (YA), drame, stripovi i grafički romani kao i antologije, prijevodi za objavu u književnim časopisima te prijevodi e-knjiga. Opća publicistička djela, eseji i romani također dolaze u obzir. Program prevođenja na nordijske jezike pokriva troškove prevođenja knjiga objavljenih u Finskoj s finskog ili finskog-švedskog na nordijske jezike. Ovaj program potpore financira Nordijsko vijeće ministara. Subvencije za tiskanje odnose se na proizvodnju slikovnica i grafičkih romana i iznose maksimalno tisuću eura po naslovu. FILI služi kao „matična baza“ za prevoditelje finske književnosti. Podržava prevoditelje na različite načine, a cilj je povećati njihovu vidljivost. Organizira tečajeve i seminare, nudi rezidencije za prevoditelje, subvencionira putovanja i pomaže pri prevođenju odlomaka. Svake godine nominira prevoditelja za državnu nagradu koja iznosi 15 tisuća eura. Nagrada je namijenjena inozemnim prevoditeljima, dodjeljuje je Ministarstvo obrazovanja i kulture. Svake godine, zajedno s finskom *Nacionalnom agencijom za obrazovanje*, organizira tečaj za početnike u književnom prevođenju. Surađuje i s nekoliko drugih organizacije koje tijekom cijele godine održavaju tečajeve za stručno usavršavanje prevoditelja. FILI ima svoj rezidencijalni program za strane prevoditelje finske književnosti. Stipendija obuhvaća putovanje, smještaj i džeparac od 300 eura. FILI održava forum Kääntöpiiri kao virtualno mjesto za prevodilačke susrete i za one koji traže prevoditelje za određene projekte.

Četiri puta godišnje, FILI šalje bilten svim prevoditeljima navedenim u FILI-inoj prevoditeljskoj bazi (svi koji su objavili prijevode ili su sudjelovali na FILI-inim tečajevima). Održavaju i bazu podataka sa svim prevedenim finskim djelima s navedenim nakladnicima i prevoditeljima. FILI i *Finska nacionalna agencija za obrazovanje* (EDUFI) nude šestomjesečno stažiranje u uredima FILI-ja. Stručno usavršavanje namijenjeno je studentima koji studiraju finski na sveučilištima u inozemstvu i razmišljaju o karijeri prevoditelja.

Prevoditelji mogu podnijeti zahtjev za subvenciju putnih troškova kako bi pokrili troškove putovanja i troškove smještaja i prehrane. Takve stipendije ne prelaze granicu od 40 € po noći i 20 € za obrok u maksimalnom trajanju od dva tjedna. Za prijevode odlomaka nakladnici mogu prijaviti maksimalno deset uradaka u razdoblju od dvanaest mjeseci. Maksimalan iznos po isječku iznosi 500 €. Samostalni prevoditelji mogu poslati do dva uratka u godini dana. Ukupan iznos kojim FILI raspolaže za financiranje odlomaka je 20 tisuća eura godišnje.

4.4. Irska

Literature Ireland (prethodno Ireland Literature Exchange) je organizacija za promociju irske književnosti u inozemstvu. Financirana je od strane *Culture Ireland*-a i *Vijeća za umjetnost*. Do sad LI⁷⁰ je financirala preko 1 900 književnih djela prevedenih na 56 jezika širom svijeta. LI organizira programe za subvencije prevođenja koji su na raspolaganju nakladnicima i prevoditeljima, vodi kuće za prevoditelje, organizira međunarodne događaje za autore i prevoditelje, pruža informacije izdavačima, agentima, prevoditeljima, piscima i drugim zainteresiranim stranama, sudjeluje na međunarodnim sajmovima i festivalima knjiga kao i u međunarodnim književnim prevoditeljskim projektima.⁷¹ Tri su programa na koja se nakladnici i prevoditelji mogu prijaviti svake godine. Prvi je klasična subvencija za pokrivanje troškova prijevoda djela irskih pisaca. LI vodi evidenciju prosječnih cijena troškova za književni prijevod u različitim zemljama te prema tim informacijama odlučuje o visini subvencije. Drugi godišnji program organizira u suradnji s *Trinity Centre for Literary Translation*. Radi se o stipendiji za profesionalne prevoditelje koji rade na prijevodu djela irske književnosti. Svrha stipendija je omogućiti prevoditeljima da provedu neko vrijeme u Irskoj te tamo rade dio prijevoda. Na taj način imaju priliku susresti se s autorima, provoditi istraživanja u irskim knjižnicama i približiti si kulturno, jezično i umjetničko okruženje suvremene irske književnosti. Treći program služi za financiranje irskih autora i prevoditelja koji odlaze u inozemnost predstavljati svoj rad.⁷²

Culture Ireland pruža podršku irskim profesionalnim umjetnicima, umjetničkim organizacijama i međunarodnim predstavnicima kako bi predstavili rad irskih umjetnika na značajnim međunarodnim mjestima i festivalima, a to uključuje i književni rad. Nudi sredstva

⁷⁰ Eng. Literature Ireland

⁷¹ Usp. About Literature Ireland. URL: <http://www.literatureireland.com/about-literature-ireland/> (2018-08-27)

⁷² Usp. Programmes. URL: <http://www.literatureireland.com/programmes/> (2018-08-27)

za dodjelu bespovratnih sredstava koji se izravno odnose na troškove putovanja i smještaja.⁷³ Međunarodne konferencije i obrazovanje prevoditelja organizira *Trinity Centre for Literary Translation*.⁷⁴

4.5. Latvija

Platforma *Latvian literature* zajednički je program triju institucija: *Međunarodne književne i prevoditeljske rezidencije*⁷⁵, *Društva latvijskih književnika*⁷⁶ i *Latvijske zajednice nakladnika*⁷⁷. *Međunarodna književna i prevoditeljska rezidencija* zadužena je za organiziranje rezidencijalnih programa i predstavlja Latviju na Londonskom sajmu knjiga. *Društvo latvijskih književnika* dodjeljuje potpore za prevođenje, objavljivanje latvijske književnosti i organiziranje programa mobilnosti latvijskih autora i književnih stručnjaka. Latvijska zajednica nakladnika brine o predstavljanju Latvije na raznim inozemnim književnim programima i međunarodnim sajmovima knjiga u Leipzigu, Bologni, Frankfurtu itd. Zajedno žele osigurati da je najbolja latvijska beletristika, poezija, drama, novinarstvo i dječja književnost dostupna i poznata izvan granica Latvije.

Društvo latvijskih književnika svake godine otvara natječaj za subvencije književnog prevođenja. Program je razvilo *Društvo latvijskih književnika*, a financira ga Ministarstvo kulture u suradnji sa Zakladom za državnu kulturu⁷⁸. Namijenjen je britanskim i ostalim inozemnim nakladnicima, a zamišljeni rok trajanja ovog konkretnog programa je tri godine. Cilj je pružiti financijsku potporu stranim nakladnicima koji objavljuju latvijsku književnost. Svaki inozemni nakladnik koji je pravna osoba i ima iskustva u radu s inozemnim autorima može sudjelovati na natječaju. Bespovratna sredstva mogu se iskoristiti za pokrivanje troškova prevođenja i objavljivanja knjiga. Maksimalan iznos subvencije za prijevod iznosi 8 tisuća eura po knjizi za britanske nakladnike i 4 tisuće eura za ostale inozemne nakladnike. Natječaj se održava tri do četiri puta godišnje, a rok za provedbu jednog projekta je deset mjeseci od dana potpisivanja ugovora. Prevoditelji se mogu i samostalno prijaviti na

⁷³ Usp. Author and Translator Events. URL: <http://www.literatureireland.com/programmes/author-and-translator-events/> (2018-08-27)

⁷⁴ Usp. Evening & Short Courses by Subject Area. URL: <https://www.tcd.ie/courses/esc/> (2018-08-27)

⁷⁵ Eng. International Writers and Translators House

⁷⁶ Eng. Latvian Writers Union

⁷⁷ Eng. Latvian Publishers Association

⁷⁸ Eng. State Culture Capital Foundation

natječaj.⁷⁹ *Međunarodna književna i prevoditeljska rezidencija* u Venstspilsu je neprofitna organizacija koja vodi međunarodni višenamjenski centar za književnike i prevoditelje radi daljnjeg razvoja književnosti, poticanja interkulturalnog dijaloga, promicanja lokalnih književnih procesa na međunarodnoj razini, kao i olakšavanja decentralizacijskog procesa razvoja književnosti u Latviji.⁸⁰

LALIGABA je latvijska književna nagrada za pisce i prevoditelje. Radovi koji se natječu nominirani su u pet glavnih kategorija: dječja književnost, proza, poezija, prvijenac i prijevod. Dodatne kategorije su nagrada za životno djelo za izuzetan doprinos latvijskoj književnosti i nagrada za posebna postignuća u latvijskoj književnosti. Svečanost organizira *Međunarodna književna i prevoditeljska rezidencija*, *Društvo latvijskih književnika* i Ministarstvo kulture. Smatra se najvažnijim događajem godine u latvijskoj književnoj industriji jer osigurava visoko profesionalno vrednovanje radova objavljenih tijekom godine, kao i nagrađivanje najznačajnijih autora i prevoditelja.⁸¹

Latvian literature centre društvo je osnovano kako bi osiguralo međunarodno priznavanje i pristup latvijskoj beletristici, poeziji, drami i dječjoj književnosti. Uloga društva je koordiniranje i širenje informacija na lokalnoj i međunarodnoj razini; djeluje kao posrednik između latvijskih autora, nakladnika i prevoditelja s jedne strane te nakladnika i drugih zainteresiranih aktera u inozemstvu. Podupire prijevod latvijske književnosti na strane jezike, inicira i organizira projekte vezane uz pisanje i prijevod, financijski podupire sudjelovanje Latvije na međunarodnim događanjima, sudjeluje na sajmovima knjiga, razvija i proširuje bazu latvijskih autora i prevoditelja te izrađuje i objavljuje informativne materijale.⁸²

4.6. Litva

Lithuanian Culture Institute otvara natječaje za subvenciju književnih prijevoda dva puta godišnje. Nakladnici mogu zatražiti djelomično ili cjelokupno pokrivanje troškova prijevoda i to u sljedećim žanrovima: beletristika, knjige za djecu i mlade, publikacije o kulturnoj baštini, djela humanističkih znanosti (filozofija, književna kritika, povijest). Osim subvencija za

⁷⁹ Usp. Grant for English Publishers: Information. URL: <http://www.latvianliterature.lv/en/grants> (2018-08-27)

⁸⁰ Usp. International Writers and Translators House. URL: https://www.ventspils.lv/eng/about_ventspils/culture/international_writers_and_translators_house/ (2018-08-27)

⁸¹ Usp. Annual Latvian Literary Award ceremony, 2016. URL: <http://www.laligaba.lv/index.php/en/641-annual-latvian-literary-award-ceremony> (2018-08-25)

⁸² Usp. Mission. URL: <http://www.literature.lv/en/index.html> (2018-08-28)

prijevod čitavog djela, postoji i opcija subvencioniranja prijevoda odlomaka ili sažetaka. U tom slučaju, opseg odlomka ne smije premašiti 40 tisuća znakova za prozu i 120 redaka za poeziju. Osim subvencija postoji i program razmjene stručnjaka razvijen 2014. godine. LCI⁸³ je do sada organizirao preko dvjesto posjeta stručnjaka iz različitih umjetničkih područja pa tako i veliki broj književnika i prevoditelja. Preko tog programa u jednoj godini, u prosjeku, Litvu posjeti pedesetak stručnjaka i ugovori se dvadesetak konkretnih projekata i publikacija iz različitih grana litavske književnosti. Tome pomaže i sajam knjiga u Vilniusu koji je najveći sajam knjiga u baltičkim zemljama s preko 60 tisuća posjetitelja i 350 izlagača svake godine. LCI koristi sajam za predstavljanje domaćih književnika inozemnim nakladnicima i sklapanje nakladničkih ugovora.⁸⁴

4.7. Slovačka

Slovački sustav dodjele subvencija organizira i financira SLOLIA⁸⁵ te inozemni i domaći nakladnici od njih mogu tražiti financijsku potporu za objavljivanje knjiga slovačkih autora u prijevodu. SLOLIA odobrava potpore koje u cijelosti ili djelomično pokrivaju troškove prijevoda, autorsku naknadu i, u nekim slučajevima, dio troškova tiskanja i objavljivanja. Vrsta djela koje dolaze u obzir su: poezija, antologije, romani, knjige za djecu i mlade, dramska djela, dramske antologije, eseji i iznimno teorijska djela iz književnosti. Ravnopravno prihvaćaju prijevode na svjetske jezike, kao i na jezike manjih zemalja i naroda. SLOLIA dodjeljuje potpore samo za one knjige koje nisu objavljene u vrijeme prijave pa već objavljeni radovi nisu poželjni za ovu vrstu subvencioniranja. Visina iznosa bespovratnih sredstava ovisi o količini prevedenih stranica, o vrsti teksta i drugim čimbenicima. Prioritet i prednost imaju djela napisana nakon 1945. godine i antologije suvremene slovačke poezije i proze. Prijave su otvorene četiri puta godišnje, a knjige kojima su dodijeljena bespovratna sredstva moraju biti objavljene u roku od dvije godine.⁸⁶

Za podršku i promicanje slovačke književnosti u inozemstvu *Kulturni informacijski centar*⁸⁷ u uskoj suradnji s *Književnim fondom*⁸⁸ pruža bespovratna sredstva inozemnim

⁸³ Lithuanian Culture Institute

⁸⁴ Usp. Translation grant programme. URL: <http://lithuanianculture.lt/programos/translation-promotion-programme/?lang=en> (2018-08-28)

⁸⁵ Eng. Slovak Literature Abroad

⁸⁶ Usp. Financial support: SLOLIA Grant System. URL: <http://www.litcentrum.sk/en/62784> (2018-08-28)

⁸⁷ Slo. Literárne informačné centrum

⁸⁸ Eng. Literary Fund

prevoditeljima, književnim teoretičarima, lingvistima, sveučilišnim predavačima i studentima slovačke književnosti. Potpora se dodjeljuje za boravak u prevoditeljskoj kući u vremenskom rasponu od dva do tri tjedna. Potpora se ne izdaje u gotovini, već u obliku financiranog boravka koji uključuje smještaj i hranu u Bratislavi, u Slovačkoj kući za pisce Timrava u Horný Smokovec ili u kući za pisce I. Stodole u Piešťanyu. Uvjet dodjele nagrade, osim propisno obrazloženog i odobrenog zahtjeva, je da tijekom boravka u Slovačkoj kandidat nije stipendist neke druge organizacije.⁸⁹

*Slovačko društvo za književno prevođenje*⁹⁰ osnovano je 1990. godine. To je stručna organizacija umjetničkih prevoditelja čiji je izvorni ili ciljni jezik slovački ili bilo koji od jezika nacionalnih manjina koji žive u Slovačkoj. Članstvo Društva trenutno broji 329 prevoditelja lijepe književnosti koji prevode s 43 jezika. SSPUL stvara uvjete koji pomažu u poboljšanju profesionalne razine umjetničkog prevođenja književnosti i rješava probleme prevođenja. Posvećen je obrazovanju prevoditelja pa organizira seminare i programe obuke u suradnji s drugim organizacijama. Prikuplja informacije vezane uz prevođenje i prevoditeljsku profesiju i dijele ih sa svojim članovima. Također uspostavlja međunarodne kontakte kako bi osigurao stipendije i studentske posjete članovima SSPUL-a u inozemstvu.⁹¹

4.8. Slovenija

*Slovenska agencija za knjige*⁹² osnovana je prije deset godina kako bi ujedinila razna područja književnosti. Njena primarna uloga je olakšati bolju dostupnost knjiga, promovirati slovenske autore na međunarodnoj razini, financijski podupirati književne događaje i projekte vezane uz kulturu čitanja, publicirati kvalitetne knjige i prijevode te regulirati nakladnički proces od proizvodnje i izdavanja do distribucije na tržište. Dokaz da agencija radi i više nego dobro je činjenica da je Slovenija 2010. godine bila UNESCO-v *World Book Capital City*, a ove godine je izabrana za zemlju-gosta Frankfurtskog sajma knjiga 2022. godine. Agencija sufinancira niz programa i projekata kao što su književna i prevoditeljska produkcija, promocija čitanja, književna događanja, mobilnost autora, stručna obuka i međunarodna promocija putem javnih natječaja. Podnositelji zahtjeva sufinancirani su za pojedine projekte

⁸⁹ Usp. Isto.

⁹⁰ Eng. The Slovak Literary Translators Society

⁹¹ Usp. Slovak Literary Translators' Society (SSPUL). URL: <https://www.loststory.net/guide/slovakia/slovak-literary-translators%E2%80%99-society-sspul> (2018-08-28)

⁹² Javna agencija za knjige RS

ili programe; u potonjem slučaju potpisuje se trogodišnji ugovor, a prijavljene kandidate procjenjuje stručni odbor. S ciljem međunarodne promocije i distribucije slovenske književnosti, JAK godišnje objavljuje poziv za sufinanciranje prijevoda knjiga slovenskih autora na strane jezike. Ugovor se sklapa s prevoditeljem, a subvencija pokriva 100% troškova prevođenja. Slovenska agencija za knjige prisutna je na glavnim sajmovima knjiga, kao što su Bologna, Leipzig i Frankfurt. JAK podupire predavanja u inozemstvu opskrbljujući predavače slovenskim knjigama i sufinanciranjem slovenskih autora. Aktivno surađuje sa slovenskim veleposlanstvima širom svijeta i stranim veleposlanstvima u Sloveniji. Svake godine u kolovozu organizira godišnji međunarodni seminar o slovenskoj književnosti koji eksponira prevoditelje slovenske književnosti iz cijelog svijeta. Seminar ima za cilj povećati broj kvalitetnih prijevoda slovenske književnosti u inozemstvu i stvoriti bliske veze između slovenskih autora, nakladničkih kuća i prevoditelja. Ciljana skupina međunarodnoga slovenskog prevodilačkog seminara su profesionalni književni prevoditelji iz cijelog svijeta koji prevode slovensku književnost. Izabrani prevoditelji mogu sudjelovati na međunarodnom seminaru za prevođenje svake druge godine.⁹³

Zaklada Trubar zajednički je pothvat Udruge slovenskih pisaca, Slovenskog PEN-a i Centra za slovensku književnost. Cilj Zaklade je subvencioniranje izdanja slovenske književnosti u prijevodu. Inozemni nakladnici mogu podnijeti zahtjev za subvencije za objavljivanje neobjavljenih prijevoda slovenskih autora na njihovom materinjem jeziku. Zaklada Trubar pokriva do 50% troškova tiskanja, ali ne subvencionira prijevod. Prednost se daje suvremenim ostvarenim slovenskim autorima, ali uzimaju se u obzir i ostala djela sve dok su izvorno napisana na slovenskom jeziku.⁹⁴ Kuća za pisce u Ljubljani namijenjena je piscima s najmanje dva objavljena djela, kao i književnim prevoditeljima koji su završili svoju naobrazbu i objavili najmanje dva književna prijevoda (prijave studenata se ne prihvaćaju). Slovenska književna udruga poziva najviše 12 autora ili prevoditelja svake godine na razdoblje od 4 tjedna. Prevoditelji moraju za vrijeme boravka prevoditi slovensko djelo na strani jezik.⁹⁵

⁹³ Usp. International Cooperation. URL: <http://www.jakrs.si/en/international-cooperation/> (2018-08-28)

⁹⁴ Usp. Grant possibilities. URL: <http://www.readcentral.org/grant-possibilities> (2018-08-28)

⁹⁵ Usp. International Cooperation. URL: <http://www.jakrs.si/en/international-cooperation/> (2018-08-28)

4.9. Norveška

Iako Norveška nije članica Europske unije, dio je Europskog gospodarskog prostora i Europskog udruženja za slobodnu trgovinu te ima pristup fondovima za književno prevođenje. Promoviranjem norveške književnosti u Norveškoj i izvan granica zemlje bavi se NORLA.⁹⁶ Jedan od važnijih projekata za koji je NORLA zaslužna je projekt zemlje-gosta na Frankfurtom sajmu knjiga 2019. godine. Organizacija širi znanje o norveškim knjigama i autorima u inozemstvu, a financira je norveško Ministarstvo kulture. Nudi niz shema za financiranje, a sve su usmjerene na promicanje norveških knjiga. Tri glavne kategorije su subvencije za prevoditelje subvencije za nakladnike i subvencije za organizatore književnih događanja.⁹⁷

Četiri su programa na koje se mogu prijaviti prevoditelji. Projekt *Prevoditeljski hotel* započeo je kao pilot program 2014. godine, a zbog velikog uspjeha organiziran je i narednih godina. Prevoditeljima koji prevode s norveškog jezika nudi se dvotjedni boravak u hotelu smještenom u središtu Osla. Prevoditelji se mogu prijaviti i za financiranje prijevoda odlomaka iz djela beletristike i publicistike, a jezik izvornika mora biti norveški jezik. NORLA⁹⁸ pokriva troškove putovanja u Norvešku za prevoditelje koji se sastaju s norveškim nakladnicima, agentima i autorima. Posljednje četiri godine dostupan je i program mentorstva za prevoditelje norveške književnosti. Kandidati mogu biti iskusni prevoditelji u potrazi za inspiracijom ili koji prvi put prevode žanr s kojim se do sad nisu susretali te književni prevoditelji početnici koji još imaju nedoumica oko osnova i potrebna im je pomoć kako bi izbjegli najčešće zamke prevođenja.⁹⁹Projekti namijenjeni nakladnicima su još brojniji. NORLA subvencionira prijevod djela na norveški i na strane jezike. Natječaj za prijevod norveškog djela na neki od nordijskih jezika otvoren je zasebno od natječaja za ostale jezike. Postoji i natječaj za prijevod i izvedbu suvremene norveške drame, subvencije za antologije i književne časopise, subvencije za prijevod odlomaka i subvencije za tisak i izdavanje norveških slikovnica i ilustriranih publicističkih knjiga. Za posljednju subvenciju maksimalan iznos ne smije prelaziti 8 tisuća norveških kruna (820 eura), a potpore koje dodjeljuju se obično kreću između 3 tisuće (307 eura) do 5 tisuća norveških kruna (512 eura). NORLA pokriva putne troškove nakladnika i agenata ako se radi o poslovnom putovanju. Trenutno je

⁹⁶ Eng. Norwegian Literature Abroad

⁹⁷ Usp. NORLA offers a range of funding schemes, all with an aim of promoting the translation of Norwegian books. URL: <https://norla.no/en/subsidies> (2018-08-28)

⁹⁸ Eng. Norwegian Literature Abroad

⁹⁹ Usp. For Translators. URL: <https://norla.no/en/subsidies/for-translators> (2018-08-28)

u razvoju novi program za promoviranje mladih autora. Financira i razne aktivnosti vezane uz izvoz norveške književnosti putem programa na koji se mogu prijaviti svi koji rade na prodaji autorskih prava u inozemstvu.¹⁰⁰ Institucije visokog obrazovanja mogu prijaviti autore i predavače iz Norveške te će NORLA pokriti njihove troškove putovanja i boravka u inozemstvu. Isto pravilo vrijedi i za autore, izlagače i prevoditelje koji sudjeluju na konferencijama i književnim festivalima i/ili manifestacijama.¹⁰¹ Jednom godišnje NORLA dodjeljuje nagradu u vrijednosti od 20 tisuća norveških kruna (2048 eura) talentiranom mladom prevoditelju koji je značajno pridonio norveškoj književnosti. U nagradu je uključen i trodnevni besplatan boravak u Oslu u *Kući književnosti*. Nagrada je dodijeljena prvi put u svibnju 2007. godine i izmjenično se dodjeljuje za prijevod beletristike i publicistike.¹⁰²

¹⁰⁰ Usp. NORLA offers a range... Nav. dj.

¹⁰¹ Usp. Isto.

¹⁰² Usp. NORLA's Translator's Award. URL: <https://norla.no/en/about-norla/norla-s-translator-s-award> (2018-08-28)

5. Hrvatska književnost u prijevodu

Prijevodna literatura čini glavninu književne produkcije u Hrvatskoj, otprilike 80% objavljenih naslova rezultat je prijevoda.¹⁰³ Prema ovom podatku dalo bi se zaključiti kako je književno prevođenje unosan posao, a književni prevoditelj tražena roba. Međutim, na pitanje koliko se i kako u nas vrednuje prevodilački posao, nakladnici i prevoditelji daju posve različite odgovore. Prevoditelji se osjećaju podcijenjeno i u medijima i u svom poslovnom okruženju, ne postoje recenzije prijevoda, a nakladnici se brane da budžeti nisu dovoljno visoki za veća izdvajanja za naknade za prevođenje. Paradoksalno, i jedni i drugi naglašavaju važnost kvalitete prijevoda, a već za prvog posjeta knjižari moguće je bez mnogo truda pronaći brojne naslove iza čijih se korica kriju loši prijevodi. Potplaćen prevoditelj je nemaran i užurban, brane se drugi. Javnost ne razmišlja o književnim prevoditeljima, oni su Don Quijoti, zanesenjaci kojima je igra riječima hobi.¹⁰⁴ Prema cjeniku Društva hrvatskih književnih prevodilaca, minimalna neto cijena po kartici teksta za prozu prve kategorije (književna i književno relevantna djela visoke zahtjevnosti) iznosi 80 kn, za drugu kategoriju 60 kn. Minimalna neto cijena po stihu za prvu kategoriju (poezija visoke zahtjevnosti) iznosi 12 kn, drugu kategoriju 8 kn. Za dramu prve kategorije (visokozahtjevna dramska djela) minimalna neto cijena po stranici od trideset redaka prijevoda iznosi 70 kn, a druge kategorija 50 kn. Ovaj cjenik odnosi se na prijevode sa stranog jezika na hrvatski.¹⁰⁵ Navedene cijene su poželjni iznosi, ali realnost je takva da se cijena za prozu književnog djela kreće između 30 do 45 kn po kartici teksta. Cijena prijevoda uvijek je ista bez obzira na broj tiskanih primjeraka i književni prevoditelji najčešće posluju s nakladnicima kao vanjski suradnici.

Hrvatska nema posebnu agenciju za knjige i prijevode pa se promicanje hrvatske književnosti u inozemstvu odvija preko Ministarstva kulture. Prihvaćaju se prijave za subvencioniranje beletrističkih i publicističkih djela i djela od posebnog kulturnog značaja. Prijaviti se mogu svi nakladnici, domaći i inozemni. Prijavi je potrebno priložiti: obrazac za prijavu, ugovor s vlasnikom autorskih prava, ugovor s prevoditeljem i životopis prevoditelja. Potpore koje izdvaja Ministarstvo odlaze nakladniku, a on raspoređuje iznos na troškove. Ministarstvo kulture sufinancira prijevode hrvatskih autora na strane jezike u izdanju inozemnih nakladnika, dok se prijevodi djela stranih autora na hrvatski sufinanciraju

¹⁰³Usp. Književni prevoditelj u vašem kvartu: Lea Kovács, 2018. URL: <https://www.mvinfo.hr/clanak/knjizevni-prevoditelj-u-vasem-kvartu-lea-kovacs>

¹⁰⁴Usp. Književni prijevodi–pitanje kulture, ali i novaca, 2014. URL: <http://www.novilist.hr/Kultura/Knjizevnost/Knjizevni-prijevodi-pitanje-kulture-ali-i-novaca> (2018-08-31)

¹⁰⁵ Usp. Ugovori i honorari. URL: <http://www.dhkp.hr/drustvo/ugovori> (2018-08-28)

indirektno, kroz potporu nakladniku za izdavanje knjiga. Sredstva se odobravaju za one knjige koje stručno povjerenstvo Ministarstva ocijeni kulturno vrijednima, a teži se pokriti što više projekata. Osim potpora za prijevod, postoje i subvencije za mobilnost hrvatskih pisaca, prevoditelja i stručnjaka koji prisustvuju na festivalima, čitanjima ili sudjeluju u međunarodnim projektima. Ministarstvo kulture financijski podupire rezidencije za pisce i prevoditelje u Splitu, Pazinu, Ližnjanu i Rijeci.¹⁰⁶

Društvo hrvatskih književnih prevodilaca redovito priređuje tribine *Litterarum translatio* i *Tragom prijevoda*. Na tribini *Litterarum translatio* raspravlja se o ulozi prevoditelja kao autora i medijatora, a namijenjena je prevoditeljima i svima koji žele uvid u proces i sadržaj književnog prevođenja. Tragom prijevoda je platforma na kojoj DHKP¹⁰⁷ predstavlja prijevode svojih članova. U centru pažnje ove tribine je prevoditelj i njegov doživljaj, a ne autor kao na predstavljajima knjiga. DHKP svake godine dodjeljuje i nagrade za najbolje književne prijevode u protekloj godini. Nagrada Josipa Tabaka može se osvojiti u dvije kategorije: za životno djelo i za poeziju, prozu, teoriju i književnost za djecu i mlade. Dobitnik je nagrađen poveljom i novčanim iznosom, a bira se između članova Društva. „Od izvornika do prijevoda” godišnja je izložba na kojoj članovi DHKP izlažu prijevode koje su izradili od protekle izložbe. Svake druge godine organizirana je i manifestacija „Zagrebački prevodilački susreti“ s ciljem da se pozornost šire javnosti svrati na iznimnu važnost književnog prevođenja. Zamišljena je kao mjesto susreta teorije i prakse.¹⁰⁸ DHKP u suradnji sa stranim kulturnim institucijama u Hrvatskoj organizira radionice književnog prevođenja, a priređuje i napredne radionice nazvane „TransLab“. Cilj prevodilačkih radionica jest mladim prevoditeljima ili onima koji bi se, nakon završenog studija jezika i književnosti, željeli baviti književnim prevođenjem omogućiti upoznavanje sa specifičnom problematikom tog posla. Radionice se održavaju tijekom cijele godine. Novim programom „Književni prevoditelj u vašem kvartu“ DHKP upoznaje čitatelje s autorima prijevoda. Jednom mjesečno na raznim lokacijama u gradu Zagrebu organizira susret između književnih prevoditelja i građana u neformalnom okruženju zagrebačkih gradskih četvrti. Prevoditelji čitaju isječke iz nekog njima dragog prijevoda te s publikom razgovaraju o svojem pozivu, pročitanoj isječku i drugim temama.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Usp. Translation Grants. URL: https://www.croatian-literature.hr/zzindex_kat.php?menu_id=6 (2018-08-28)

¹⁰⁷ Društvo hrvatskih književnih prevodilaca

¹⁰⁸ Usp. Aktivnosti. URL: <http://www.dhkp.hr/aktivnosti> (2018-08-28)

¹⁰⁹ Usp. Isto.

Mrežna stranica Croatian Literature, koja je pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture, nudi bazu hrvatskih djela prevedenih na strane jezike. Prema njenim podacima, na strane jezike je 2017. godine prevedeno 28 hrvatskih naslova. Za 2016. godinu baza broji 18 prevedenih djela, 2015. godine 50 prijevoda, 2014. godine 60 prijevoda, a za 2013. godinu baza bilježi 70 prevedenih knjiga. Za ovu godinu u bazu su uvedena svega dva naslova. Prema ovim podacima zaključuje se da je početkom osnivanja projekta netko revno unosio nove naslove, ali je s vremenom projekt ili zapušten ili napušten.¹¹⁰

Nakladnička kuća V.B.Z. je 2012. godine pokrenula projekt pod nazivom Croatian Writers in Translation. Ideja projekta je ponuditi turistima i strancima koji žive u Hrvatskoj najbolji suvenir – hrvatsku književnost. Osim najave za projekt nemoguće je pronaći više informacija o toj biblioteci, no pretraživanjem fonda na internetu V.B.Z-a moguće je uočiti naslove koji joj pripadaju. Neki od njih objavljeni su ove godine tako da projekt, po svemu sudeći, nastavlja s radom svoju sedmu godinu. Izabrani naslovi mješavina su hrvatske suvremene književnosti (Olja Savičević Ivančić, Ivica Prtenjača, Igor Štiks) i hrvatskih klasika (Miroslav Krleža, Predrag Matvejević).

¹¹⁰ Usp. Home. URL: <https://www.croatian-literature.hr/> (2018-08-28)

6. Analiza

Svih deset država subvencionira književno prevođenje sličnim oblicima potpora. To su potpore prevoditeljima, potpore nakladnicima, programi mobilnosti, predstavljanje autora i prevoditelja u inozemstvu te veći nacionalni programi poput sajмова knjiga. Informacije o točnom broju dodijeljenih iznosa organizacije i Ministarstva ne otkrivaju. Iznos subvencije između organizacija varira i pokriva između 40-100% troškova prevođenja. Visina naknade koja se traži mora biti u skladu sa zahtjevnošću teksta. Organizacije imaju rokove za podnošenje zahtjeva za subvencije, a rjeđe je slučaj da je natječaj otvoren tijekom cijele godine. Organizacije najčešće šalju sredstva kandidatima po završetku projekta kada dobiju svu potrebnu dokumentaciju, kao što su financijska izvješća s kopijama računa, obvezni primjerci sufinanciranog rada itd. U nekim slučajevima, kao u slučaju Estonije, organizacije plaćaju određeni postotak subvencije prije početka projekta, a ostatak subvencije šalju nakon završetka projekta. Prilikom procjenjivanja kandidata i prijava, isti kriteriji vrijede za sve države. Prvi kriterij je kvaliteta rada koji se želi prevesti i kvalifikacije prevoditelja koji bi taj posao obavljao. Očekuje se da je prevoditelj stručan, ima iskustva s prevođenjem s dotičnog jezika i unutar žanra za koji se traži subvencija, kao i da prevodi isključivo na materinji jezik. Uvijek se prevodi s jezika na kojem je djelo izvorno objavljeno. Ugovori između nakladnika i prevoditelja i ugovor o autorskim pravima moraju biti prethodno dogovoreni i potpisani. U svim državama, osim u Hrvatskoj, književno prevođenje uređuje i vodi zasebna organizacija koja je sufinancirana od strane Ministarstva kulture. Hrvatska takve institucije nema te su svi projekti u nadležnosti Ministarstva.

6.1. Kreativna Europa (2014.-2020.)

Od tri opisana programa potpore za analizu je odabrana Kreativna Europa kao najveći, najizdašniji i jedini cjelovito europski projekt. Osim toga, podaci o prevedenim naslovima izdanima uz pomoć Traduki i CEEBP programa nisu dostupni. Na Traduki mrežnoj stranici moguće je pronaći popis knjiga koje će u budućnosti biti financirane, ali lista nije dovoljno informativna i iz nje nije moguće iščitati tko je nakladnik, koliki je iznos subvencije i o kojem vremenskom razdoblju se radi. CEEBP osim popisa i uvjeta programa ne informira o provedenim projektima.

Projekt Kreativne Europe ušao je u petu godinu postojanja tijekom kojih je dodijeljeno 8 798 569 eura za dvogodišnje projekte. Na kraju svake godine Europska komisija objavljuje javna izvješća o prijavljenim i prihvaćenim projektima iz kojih je vidljivo tko je prijavio projekt, njegov naziv i tražene i dodijeljene svote. Za okvirne partnerske sporazume dostupne su informacije samo o prve dvije godine Kreativne Europe tako da se u ovom radu naglasak stavlja na dvogodišnje projekte jer su za njih podaci potpuni. Svake godine prijavi se tridesetak zemalja, što zemalja članica što ostalih kandidatkinja, s dvjestotinjak projekata. Prve godine prihvaćen je 61 projekt, druge 58, treće 38, a 2017. godine financirana su 33 projekta. Okvirni budžet za svaku godinu je 2 milijuna eura (vidi Tablicu 1). Prve dvije godine Kreativne Europe svih deset zemalja prijavilo je barem jedan projekt, 2016. godine Finska i 2017. godine Estonija nisu prijavile niti jedan projekt.

Tablica 1. Ukupan godišnji broj prihvaćenih projekata i budžeta

	2014.	2015.	2016.	2017.	UKUPNO
BROJ PRIHVAĆENIH PROJEKATA	61	58	38	33	190
UKUPAN BUDŽET	2.800.000 €	1.979.237 €	2.002.170 €	2.017.162 €	8.798.569 €

Književne nagrade od velike su pomoći za promociju autora i njihovih djela. Nagrada je potvrda književne kritike da je djelo vrijedno čitanja i ulaganja u njega pa literarnu knjigu iz uporabnog predmeta premješta u sferu statusnog simbola. Kreativna Europa daje prednost onim djelima koja su osvojila neke od svjetski renomiranih književnih nagrada, a posebice dobitnicima nagrade Europske unije za književnost. Nacionalni žiriji zemalja sudionica predlažu svoje autore, a dobitnik dobiva novčanu nagradu od 5 tisuća eura uz značajnu međunarodnu promociju i vidljivost. Autori iz svih deset država su u posljednje četiri godine osvojili tu nagradu. Prve godine projekta, između ostalih dobitnika, nagradu je osvojila Janis Jonevs iz Latvije. Sljedećih godina nagradu je osvojio Luka Bekavac iz Hrvatske, Donal Ryan iz Irske, Undine Radzevičiute iz Litve, Ida Hegazi Høyer iz Norveške i Svetlana Zuchova iz Slovačke. Prije dvije godine dobitnici su bili Bjørn Rasmussen iz Danske, Paavo Matsin iz

Estonije, Selja Ahava iz Finske i Jasmin B. Freljih iz Slovenije. U prošloj godini nagradu je osvojio Osvalds Zebris iz Latvije (vidi Tablicu 2).

Biti država-gost na svjetskom sajmu knjiga iznimna je čast i privilegija kao i prilika za oblikovanje javnog mišljenja i izgradnju brenda književnosti neke države. Svojim kontinuiranim radom, književne organizacije i Ministarstva kulture teže tom postignuću. Frankfurtski sajam knjiga najveći je sajam takve vrste i biti država-gost na njemu veliki je pothvat. Od deset država, pet ih je uspjelo u tom naumu. Irska 1996. godine, Litva 2002., Finska 2014., a Norveška i Slovenija će preuzeti tu ulogu 2019. i 2022. Godine.

Tablica 2. Dobitnici nagrada EU za književnost

DRŽAVA	2014.	2015.	2016.	2017.
DANSKA			•	
ESTONIJA			•	
FINSKA			•	
HRVATSKA		•		
IRSKA		•		
LATVIJA	•			•
LITVA		•		
SLOVAČKA		•		
SLOVENIJA			•	
NORVEŠKA		•		

6.2. Analiza rezultata 2014. godine

Prve godine projekta prijavila se 31 zemlja s 224 projekta od kojih je 61 dobilo subvencije. Ukupan iznos potpora te godine iznosio je 2 800 000 eura. Svih deset država prijavilo je barem jedan projekt. Danska, Estonija, Finska, Latvija i Litva ostvarile su pravo subvencije za jedan projekt, a Hrvatskoj i Sloveniji sufinancirana su po tri projekta (vidi Tablicu 3).

Tablica 3. Prijavljeni projekti i dodijeljeni iznosi za 2014. godinu

DRŽAVA	BROJ PRIJAVLJENIH PROJEKATA	BROJ ODABRANIH PROJEKATA	UKUPAN DODIJELJENI IZNOS
DANSKA	5	1	18.943,47 €
ESTONIJA	3	1	16.248,10 €
FINSKA	3	1	39.820,00 €
HRVATSKA	18	3	144.210,05 €
IRSKA	1	0	-
LATVIJA	8	1	90.000,00 €
LITVA	5	1	31.401,33 €
SLOVAČKA	2	0	-
SLOVENIJA	18	3	91.983,35 €
NORVEŠKA	1	0	-

6.3. Analiza rezultata 2015. godine

Godine 2015. prijavilo se 37 zemalja s 248 projekta od kojih je 58 dobilo subvencije. Ukupan iznos potpora te godine iznosio je 1 979 237 eura. I ove godine sve države su prijavile projekte, ali subvencija je otišla u samo četiri od njih. Finska i Norveška dobile su potpore za po jedan projekt. Broj odabranih projekata za Hrvatsku je 5, a za Sloveniju 8 (vidi Tablicu 4).

Tablica 4. Prijavljeni projekti i dodijeljeni iznosi za 2015. godinu

DRŽAVA	BROJ PRIJAVLJENIH PROJEKATA	BROJ ODABRANIH PROJEKATA	UKUPAN DODIJELJENI IZNOS
DANSKA	2	0	-
ESTONIJA	1	0	-
FINSKA	2	1	75.321,00 €
HRVATSKA	14	5	201.408,47 €

IRSKA	4	0	-
LATVIJA	6	0	-
LITVA	5	0	-
SLOVAČKA	1	0	-
SLOVENIJA	11	8	303.293,99 €
NORVEŠKA	2	1	59.526,99 €

6.4. Analiza rezultata 2016. godine

Godine 2016. prijavile su se 34 zemlje s 242 projekta od kojih je 38 dobilo subvencije. Ukupan iznos potpora te godine iznosio je 2 002 170 eura. Ove godine Finska se nije priključila prijavama. Estoniji, Irskoj i Sloveniji je odobren po jedan projekt, Hrvatskoj 3 i Latviji 4 projekta (vidi Tablicu 5).

Tablica 5. Prijavljeni projekti i dodijeljeni iznosi za 2016. godinu

DRŽAVA	BROJ PRIJAVLJENIH PROJEKATA	BROJ ODABRANIH PROJEKATA	UKUPAN DODIJELJENI IZNOS
DANSKA	1	0	-
ESTONIJA	3	1	21.770,30 €
FINSKA	-	-	-
HRVATSKA	15	3	72.764,83 €
IRSKA	1	1	60.000,00 €
LATVIJA	5	4	199.947,51 €
LITVA	4	0	-
SLOVAČKA	4	0	-
SLOVENIJA	9	1	54.451,25 €
NORVEŠKA	1	0	-

6.5. Analiza rezultata 2017. godine

Godine 2017. prijavile su se 33 zemlje s 227 projekta od kojih je 33 dobilo subvencije. Ukupan iznos potpora te godine iznosio je 2 017 162 eura. Na prošlogodišnji natječaj Estonija se nije prijavljivala. Danska, Irska i Latvija dobile su po jedan projekt, Slovenija 2 i Hrvatska 3 (vidi Tablicu 6).

Tablica 6. Prijavljeni projekti i dodijeljeni iznosi za 2017. godinu

DRŽAVA	BROJ PRIJAVLJENIH PROJEKATA	BROJ ODABRANIH PROJEKATA	UKUPAN DODIJELJENI IZNOS
DANSKA	1	1	45.255,56 €
ESTONIJA	-	-	-
FINSKA	3	0	-
HRVATSKA	11	3	156.875,87
IRSKA	1	1	90.544,30 €
LATVIJA	1	1	52.015,70 €
LITVA	3	0	-
SLOVAČKA	2	0	-
SLOVENIJA	13	2	104.452,64 €
NORVEŠKA	2	0	-

U četiri godine trajanja projekta, od deset uspoređenih država, Hrvatska i Slovenija imaju najveći broj prijavljenih i odobrenih potpora (vidi Tablice 7 i 8).

Tablica 7. Dobivene subvencije za svaku godinu projekta

DRŽAVA	2014.	2015.	2016.	2017.	UKUPNO
DANSKA	18.943,47 €	-	-	45.255,56 €	64.199,03 €
ESTONIJA	16.248,10 €	-	21.770,30 €	-	38.018,40 €
FINSKA	39.820,00 €	75.321,00 €	-	-	115.141,00 €
HRVATSKA	144.210,05 €	201.408,47 €	72.764,83 €	156.875,87 €	575.259,22 €
IRSKA	-	-	60.000,00 €	90.544,30 €	150.544,30 €
LATVIJA	90.000,00 €	-	199.947,51 €	52.015,70 €	341.963 21 €
LITVA	31.401,33 €	-	-	-	31.401,33 €
SLOVAČKA	-	-	-	-	-
SLOVENIJA	91.983,35 €	303.293 99 €	54.451,25 €	104.452,64 €	554.181,23 €
NORVEŠKA	-	59.526,99 €	-	-	59.526,99 €

Tablica 8. Broj prijavljenih i odabranih projekata

DRŽAVA	UKUPAN BROJ PRIJAVLJENIH PROJEKATA	UKUPAN BROJ ODABRANIH PROJEKATA
DANSKA	9	2
ESTONIJA	7	2
FINSKA	8	2
HRVATSKA	58	14
IRSKA	7	2
LATVIJA	20	6
LITVA	17	1
SLOVAČKA	9	0

SLOVENIJA	51	14
NORVEŠKA	6	1

U širem kontekstu, od početka projekta pa do danas najviše potpora dobile su: Bugarska (1 118 192 eura), Srbija (1 054 957 eura), Italija (960 201 eura), Makedonija (845 867 eura), Mađarska (773 767 eura), Albanija (730 920 eura) i Španjolska (615 906 eura).

Odabrani projekti najvećim su dijelom romani i zbirke kratkih priča, dok su poezija i drame rijetke iznimke. Dramska djela uglavnom su prevedena s norveškog, a poezija s hrvatskog ili slovenskog jezika. Žanrovski prednjači lijepa književnost uz jednoznaменkasti broj prijevoda književnosti za djecu.

Vodstvo Hrvatske i Slovenije u broju prijavljenih i odobrenih projekata prati i uspješnost nakladnika iz tih zemalja. U Hrvatskoj su to Vuković i Runjić, Ljevak, OceanMore, Fraktura, Edicije Božević i Sandorf. U Sloveniji Cankarjeva založba, Kulturno umetniško društvo sodobnost International, Založba Malinc, Založba Goga, Kulturno-umetniško društvo Police Dubove, Društvo slovenskih pisateljev, Založba Pivec, Književno društvo hiša poezije i Mednarodna ustanova - Forum slovanskih kultur. Nakladnik Ljevak jedini je uspješno prijavio projekte sve četiri godine trajanja Kreativne Europe. Imajući na umu da komisija daje prednost djelima koja su osvojila nagradu EU-a, Ljevak prijavljuje upravo takve naslove što se odražava i na njihov uspjeh na natječaju.

Osim Irske, ostale države imaju autore čija se imena i djela opetovano pojavljuju na natječaju i u prijevodima. Za Finsku je to Katri Lipson čije su knjige u posljednje četiri godine, putem Kreativne Europe, prevedene na tri jezika. Jānis Jonevs latvijski je pisac čija su djela prevedena na šest jezika, a Undinē Radzevičiūtē je litavska autorica čija je četiri prijevoda financirala Europska unija. Iz Slovačke je to Svetlana Žuchová, iz Slovenije Gabriela Babnik (osam prijevoda) Jasmin B. Frelih (šest prijevoda), i Nataša Kramberger (pet prijevoda). Od Norvežana višestruko se prevode djela Karla Ovea Knausgārda, Carla Frodea Tillera i Ide Hegazi Høyer. Hrvatski romani Viljevo Luke Bekavca, Rulet Lade Žigo te zbirka kratkih priča Djevojčica od leda i druge bajke Mile Pavićevi imaju po pet prijevoda, a autori čija su različita djela prevedena na više jezika su Miljenko Jergović i Daša Drndić.

U posljednje četiri godine putem Kreativne Europe na danski je prevedeno devet naslova, a s danskog na druge jezike njih trideset i osam. Na estonski je prevedeno šest knjiga, s

estonskog dvadeset i pet. Finska broji devet naslova prijevoda na finski i trideset i pet naslova s finskog. Latvija je na svoj jezik prevela trideset i devet naslova i sedamnaest vlastitih djela na strane jezike. Na litavski je prevedeno pet knjiga, a izvornik je bio četrnaest puta. Sa slovačkog je prevedeno dvadeset i devet djela. Irski gaelski jezik nije zastupljen pa su joj pridružena djela pisana i prevođena na engleski jezik. Na slovenski je prevedeno njih osamdeset i osam, a sa slovenskog pedeset i osam. S norveškog se prevodilo pedeset i pet puta, a na norveški četiri. Hrvatska prednjači u broju prevedenih djela na vlastiti jezik s brojkom od sto i pet naslova, dok su hrvatska djela na strane jezike prevedena trideset i devet puta. Slovenija tako ima najviše knjiga prevedenih sa slovenskog, a Hrvatska je najviše prevela strana djela na hrvatski jezik (vidi Tablicu 9).

Tablica 9. Broj prevedenih naslova po državi

DRŽAVA	NASLOVI PREVEDENI S JEZIKA DRŽAVE	NASLOVI PREVEDENI NA JEZIK DRŽAVE
DANSKA	38	9
ESTONIJA	25	6
FINSKA	35	9
HRVATSKA	39	105
IRSKA (engleski)	170	86
LATVIJA	17	39
LITVA	15	5
SLOVAČKA	29	-
SLOVENIJA	58	88
NORVEŠKA	55	4

7. Zaključak

Književno-prijevodna hiperprodukcija pokazatelj je da se oduvijek prevodilo, prevodi se danas i prevodit će se u budućnosti. To dokazuju i potpore književnom prevođenju koje organiziraju Ministarstva kulture ili posebne organizacije. U ovom radu uspoređen je njihov rad u deset država i, iako se radi o premalenom uzorku za donošenje veći poopćenih zaključaka, može se pretpostaviti da i druge države organiziraju potpore na sličnom principu. Potpore nakladniku, potpore prevoditelju i potpore za mobilnost omogućuju kulturi da raste, razvija se i evoluirala. Struktura potpora je ista, jedino se razlikuju iznosi koje Ministarstvo ili organizacija mogu izdvojiti za određeni projekt. Kreativna Europa skupni je projekt financiran iz Europskih fondova. Fleksibilnost oko pravila tko sve može sudjelovati na natječaju osigurava jednake prilike za sve zemlje. Na temelju dosadašnjih rezultata, Hrvatska je iskoristila neke od ponuđenih mogućnosti, a preostale su još dvije godine do završetka projekta. Na godišnjoj razini Kreativna Europa podijeli oko 2 milijuna eura raspoređenih na tridesetak projekata. Tijekom raspodjele teži se obuhvatiti što više prijava tako da, u većini slučajeva, subvencija pokriva oko 50% troškova objave knjige. Najzastupljeniji književni rod koji se subvencionira je roman i kratka priča, preciznije moderna djela lijepo književnosti, te mnogo rjeđe poezija i književnost za djecu. Ljevak je nakladnik koji je posebno iskoristio pogodnosti Kreativne Europe i uz njenu pomoć preveo trideset i dva naslova u posljednje četiri godine. Slovenija je primjer države koja je subvencije podjednako koristila za prijevode sa i na slovenski jezik dok su se ostale države fokusirale na prevođenje stranih djela. Napretkom tehnologije sve su glasniji strahovi kako će računala zamijeniti prevoditelje i nestat će potreba za takvom vrstom radnika. Prevoditelj budućnosti bit će premješten na poziciju lektora i korektora. Književni prevoditelji, barem ne iz ovog razloga, ne strahuju. Književno prevođenje možda je i jedina vrsta prevođenja koju stroj nikad neće moći pristojno odraditi. Književnost su emocije, doživljaji, iskustva i osjećanja, a da bi netko (ili nešto) to prenio u drugi jezik i kulturu, mora ih i sam biti u mogućnosti iskusiti. Sigurno je da književni prevoditelji i književno prevođenje neće nestati, jedino što je preostalo je nadati se da će ih imati tko čitati.

LITERATURA

1. About Literature Ireland. URL: <http://www.literatureireland.com/about-literature-ireland/> (2018-08-27)
2. Aktivnosti. URL: <http://www.dhkp.hr/aktivnosti> (2018-08-28)
3. Annual Latvian Literary Award ceremony, 2016. URL: <http://www.laligaba.lv/index.php/en/641-annual-latvian-literary-award-ceremony> (2018-08-25)
4. Author and Translator Events. URL: <http://www.literatureireland.com/programmes/author-and-translator-events/> (2018-08-27)
5. Creative Europe - Culture - Literary translation. URL: https://eacea.ec.europa.eu/creative-europe/actions/culture/creative-europe-culture-literary-translation_en (2018-08-27)
6. Cronin, Michael. *Minority*. // Routledge Encyclopedia of Translation Studies. 2. izd. London, New York: Routledge, 2009. Sv. 1. 2009.
7. Danish Arts Foundatin. URL: <https://www.kunst.dk/english/> (2018-08-27)
8. Eco, Umberto. *Experiences in Translation*. Toronto, Buffalo, London: University of Toronto Press, 2001.
9. Eco, Umberto. *Otrpilike isto*. Zagreb: Algoritam, 2006.
10. Elias-Bursać, Ellen. *Riječi, šiknule iz tmine: Augustin Ujević i književno prevođenje*. Zagreb: ERASMUS Naklada i Društvo hrvatskih književnih prevodilaca, 2003.
11. European Council of Literary Translators' Associations – Actions – Working groups. URL: <https://www.ceatl.eu/actions/working-groups#s1> (2018-08-27)
12. Evening & Short Courses by Subject Area. URL: <https://www.tcd.ie/courses/esc/> (2018-08-27)
13. Financial support: SLOLIA Grant System. URL: <http://www.litcentrum.sk/en/62784> (2018-08-28)
14. For Translators. URL: <https://norla.no/en/subsidies/for-translators> (2018-08-28)
15. Funding: Funding and showcases. URL: <https://www.kunst.dk/english/funding/> (2018-08-27)
16. Grant for English Publishers: Information. URL: <http://www.latvianliterature.lv/en/grants> (2018-08-27)
17. Grant possibilities. URL: <http://www.readcentral.org/grant-possibilities> (2018-08-28)

18. Home. URL: <https://www.croatian-literature.hr/> (2018-08-28)
19. International Cooperation. URL: <http://www.jakrs.si/en/international-cooperation/> (2018-08-28)
20. International Writers and Translators House. URL: https://www.ventspils.lv/eng/about_ventspils/culture/international_writers_and_translators_house/ (2018-08-27)
21. Ivir, Vladimir. Translation of Culture and Culture of Translation. // SRAZ 157-158(2002-2003), str. 117-125.
22. Jones, Francis R. Literary translation. // Routledge Encyclopedia of Translation Studies. 2. izd. London, New York: Routledge, 2009. Sv. 1. 2009.
23. Književni prevoditelj u vašem kvartu: Lea Kovács, 2018. URL: <https://www.mvinfo.hr/clanak/knjizevni-prevoditelj-u-vasem-kvartu-lea-kovacs> (2018-09-24)
24. Književni prijevodi - pitanje kulture, ali i novaca, 2014. URL: <http://www.novolist.hr/Kultura/Knjizevnost/Knjizevni-prijevodi-pitanje-kulture-ali-i-novaca> (2018-08-31)
25. Kuzmanović, Tomislav. Prijevod kao interkulturalna činjenica. // Filološke studije 9, 1(2011), str. 187-200.
26. Mission. URL: <http://www.literature.lv/en/index.html> (2018-08-28)
27. NORLA offers a range of funding schemes, all with an aim of promoting the translation of Norwegian books. URL: <https://norla.no/en/subsidies> (2018-08-28)
28. NORLA's Translator's Award. URL: <https://norla.no/en/about-norla/norla-s-translator-s-award> (2018-08-28)
29. Pisac, Andrea. Književnost velikih i sociologija malih nacija. // Etnološka tribina: Godišnjak Hrvatskog etnološkog društva 42, 35(2012), str. 169-186.
30. Programmes. URL: <http://www.literatureireland.com/programmes/> (2018-08-27)
31. Serdarević, Seid. // Express: Best book (petak, 9.3.2018), str. 44-45.
32. Silić, Josip. Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika. Zagreb: Disput, 2006.
33. Slovak Literary Translators' Society (SSPUL). URL: <https://www.loststory.net/guide/slovakia/slovak-literary-translators%E2%80%99-society-sspul> (2018-08-28)
34. Steiner, George. After Babel: Aspects of Language and Translation. Oxford: Oxford University Press, 1975.

35. Tabak, Josip. O prijevodima i prevođenju. Zagreb: Zagreb: Društvo hrvatskih književnih prevodilaca, 2014.
36. The TRADUCTA programme statute. URL:
<https://www.kulka.ee/programmid/programm-traducta/the-traducta-grant-programme-statute> (2018-08-25)
37. Traduki. URL:
http://english.traduki.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=48&Itemid=117 (2018-08-27)
38. Translation grant programme. URL: <http://lithuanianculture.lt/programos/translation-promotion-programme/?lang=en> (2018-08-28)
39. Translation Grants. URL: https://www.croatian-literature.hr/zzindex_kat.php?menu_id=6 (2018-08-28)
40. Translation in the language of Europe [Umberto Eco], 2016. URL:
<http://www.terminologia.it/index.php/2016/11/25/translation-is-the-language-of-europe-umberto-eco/> (2018-08-27)
41. Translators' Residency. URL: <http://www.estlit.ee/centre/index.php?page=residency> (2018-08-27)
42. Ugovori i honorari. URL: <http://www.dhkp.hr/drustvo/ugovori> (2018-08-28)
43. Ukratko o svim državama članicama EU-a. URL: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries_hr (2018-09-24)
44. Venuti, Lawrence. The Scandals of Translation: Towards an Ethics of Difference. New York: Routledge, 1998.
45. Writers' and Translators' House in Käsnu . URL:
<http://www.ekl.ee/english/kasmu.html> (2018-08-27)